ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԱ. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1, 1898 ԹԻ. 35

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Ջուարթամտութեան Օրհնութիւնը	273
Հարցումներու Պատասխաններ	274
Ժուժկալութիւն	275
Մատանիները	275
Աշխարհիս Մէջ Անգղիերէն Խօսողներուն եւ Կրօնքներուն Թիւը	276
Մամուլներու Հանք Մը	277
Ֆէնելըն, Քամպրէի Արքեպիսկոպոս	277
Նամակ Գղիւ	278
Ագռաւը	278
Հանդէս Քաղաքական	279
Գրամական	280

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն հինգշաբթի օր։

Տարեկան գինն է ամեն տեղ համար կանխիկ 1 1/2 մեճիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեճիտիյէ։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։ Մէկ թերթի գինն է 30 փարա։

Հրատարակելի կամ խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Ճ. Ֆ. ՀԷՐԻՒ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր. Ճ. Ֆ. ԿՐԻՆ, Ամերիգան Խան, Կ. պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Ֆ. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
Ճ. Ֆ. ՀԷՐԻՒ, ՏՆՕՐԵՆ–ԽՄԲԱԳԻՐ

ՋՈՒԱՐԹԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ
(Շար. Նախորդ Բ.–են և Վերջ)

Քրիստոս գիտեր իր շուրջ ապրողներուն մէջ ուրախութիւն գտնելու գաղտնիքը։ Հարկաւ ուրախացաւ գեղեցիկ բաներուն համար զորս տեսաւ ուրիշներու վրայ։ Այս գաղտնիքը երբեմն կը կորսընցնենք մենք։ Մարդիկ կան որ կը նախանձին երբ կը տեսնեն ուրիշներու բարեմասնութիւնները, անոնց կեանքին և նկարագրին գեղեցիկ կողմերը, անոնց բարի և ազնիւ գործերը։ Աշխարհ կը թուի թէ մարդոց ամենէն հաղուագիւտ յատկութիւններէն մին է ուրիշներու սիրուն բաներով, կատարելութիւններով և յաջողութիւններով հըրճուիլը այս յատկութիւնը։

Դարձեալ իր սրտին համար ուրախութեան առիթ գտաւ անոնց մէջ որոնք նեղութեան և անձկութեան մէջ էին։ Մենք բնաւ չենք կարող չափել խորութիւնը սա խօսքին իմաստին. "Անիկա մեր հիւանդութիւնները վերցուց և մեր ցաւերը կրեց։" վիշտ, նեղութիւն և մեղք անոր խորին գութը շարժեցին։ Սակայն ցաւի այս փորձառութիւններն անգամ ուրախութեան աղբիւրներու փոխուեցան, վասն զի չանայ օգնել այսպէս նեղուածներուն և օրհնել զանոնք։

Մարդիկ երբեմն կը մտածեն թէ ինչպէս կարելի է որ բժիշկ մը զուարթամիտ ըլլայ։ Շարունակ ցաւի և նեղութեան առջև կը գտնուի ան։ Անոր եկողները, և զայն իրենց անկողնին քով հրաւիրողները, ամէնքն ալ նեղութեան մէջ են։ Մինչ ցաւի ականատես ըլլալով ինչպէս կրնայ ան ժպտիլ երբեք կամ իր տունը տանիլ դաժան և տխուր դէմքէ տարբեր բան մը։ Գաղտնիքը կը կայանայ այն կերպին մէջ որով բժիշկը կը նայի բոլոր այս ցաւերուն և թշուառութեան։ Ինք ներկայ կ'ըլլայ իբրև բուժիչ, որպէս զի թեթևցնէ, ամբքէ ցաւը։ Այս կ'ազատէ զայն այն նեղութենէն զոր լոկ գութն անվրէպ յառաջ պիտի բերէր։ Կ'ուրախացնէ անոր սիրտը, այնպէս որ կարող կ'ըլլայ օգնութիւն տալու։ Այսպէս էր որ Քրիստոս կը նայէր իր շուրջ գտնուողներուն։ Ամէնքն իրենց հիւանդութիւնները, ցաւերը, տկարութիւնները և մեղքերն ունէին։ Բայց ինք աշխարհի մէջ կը գտնուէր իբրև Բժիշկ, Մխիթարիչ և Փրկիչ, և կը հրճուէր իր պաշտօնով։ Մենք ալ սորվելու ենք սիրոյ աչքով նայիլ ամէն ընկերի։ Այս պիտի տայ մեզի ճշմարիտ գութ և պիտի ընէ մեզ եռանդուն՝ ոչ թէ ուրիշներ մեղադրելու և դատապարտելու, այլ ամենուն օգնելու որ ունէն պէտք ունին օգնութեան։

Ով որ զուարթ ոգի մը կը կրէ՝ օրհնութիւն կը տանի ուր որ երթայ։ Իրաւունք չունինք մեր դանգատներով և տրտունջներով մարդոց մէջ երթալու։ Մեր ընկերսիրութեան պարտքին մէկ մասն է միշտ մեր լաւագոյն բաները տանիլ մեր ընկերներուն — զուարթութիւն, սէր և խնդութիւն փոխան տրտմութեան, դաժանութեան և վհատութեան։ Մեզի պատուիրուած է լոյս ընդունել աշխարհի, այնպէս փայլեցնել մեր լոյսը մարդոց առջև որ անոնք տեսնեն մեր բարի գործերը և փառաւորեն մեր Հայրը որ երկինքն է։ Դժգոհութիւն, գանգատ և տխրութիւն լոյս չունին։ Եւ մեր կեանքերուն կոչումը, այն որ Աստուծմէ սահմանուած է, երբեք չի-բագործուիր, եթէ մոյլ տանք որ տրխուրթիւն պատէ մեզ։ Ծածկելու ենք մեր ցաւը, մեր տրտմութիւնը, մեր սրտին նեղութիւնը, ընդունելով Աստուծոյ քաղցր մխիթարութիւնը և թողլով որ Աստուածային խաղաղութեան լոյսը ծագէ մեր երեսին վրայ։

Ջուարթութիւնը բարի հրեշտակ է այն մարդուն որ իր սրտին մէջ կը պահէ զայն։ Կ'օգնէ անոր ըլլալ աւելի քան աշխարհական մը կեանքի պայքարին մէջ։ Ով որ միշտ զուարթ է՝ պարագաներուն և պայմաններուն կ'ուշխէ և կը յաղթէ։ Բան մը չկրնար յաղթահարել զայն։ Ջուարթութիւնը քաջասրտութիւն է։ Նաև առողջ կը պահէ մարդը։ Լաւագոյն դեղն է զոր մարդ մը կրնայ առնել։ Իմաստունը կ'ըսէ, "Ուրախ սիրտը դեղի պէս օգտակար է. բայց կոտրած սիրտը ոսկորները կը չորցնէ։" Ջուարթութիւն չունեցողը հիւանդ մարդ է։ Անոր ոգւոյն տխրութիւնը կը թոռմեցնէ անոր կեանքին բոլոր գեղեցկութիւնը։ Ժամանակէն առաջ կը ծերանայ ան և կը կորսընցնէ իր ոյժը։ Աշխոյժ զուարթամտութիւնը դեղ է։ Առողջութեան կը նպաստէ։ Բժիշկներ կ'ըսեն թէ հիւանդին զուարթ ոգին կը սատարէ անոր բուժման։ Ան որ իրեն և ուրիշներու կ'ըսէ թէ հիւանդ է՝ իրօք հիւանդ է։ Բայց ան որ այսպէս չընդունիր թէ հիւանդ է և զուարթութեամբ կը շարժի որպէս թէ առողջ ըլլար՝ կը յաղթէ շատ տկարութիւններու, որոնք կրնային ծանրանալ եթէ ինք տեղի տար անոնց։ Ջուարթութիւնը առողջութեան նախնական գաղտնիքն է. առողջ կը պահէ մարդը։ Երիտասարդ կը պահէ մարդը։ Յաւիտենական երիտասարդութեան գաղտնիքներէն մին է։

Ջուարթութիւնը օրհնութիւն է նաև

ուրիշներուն։ Մարդիկ կան որ անտա-
րակոյս բարի են։ Աստուած կը սիրէ
զանոնք, քանզի չատ համբերող և եր-
կայնամիտ է։ Բայց անոնք կեանքը կը
դառնացնեն ամենուն համար որ իրենց
մօտ են։ Երբ իրենց բարեկամներուն
մէջ կը դտնուին, այնքան տխրութիւն
կ'ազդեն որքան յուղարկաւորութեան
թափօր մը որ կ'անցնի վաղոցներէն։
Միշտ վհատեցուցիչ բաներ կը խօսին։

Բանը ո՞րչափ տարբեր կ'ըլլայ երբ
մարդ ունակաբար ղուարթ է։ Ուր որ
երթայ այնպիսին, ուրախութիւն կը
տանի։ Ուրիշներու կը դիւրացնէ կեան-
քը։ Քաջալերութիւն կու տայ այն ա-
մենուն որոնց հետ կը տեսնուի։
Երբ իր առողջութիւնը հարցնէք, կը
պատասխանէ այնպիսի երջանիկ եւ
ղուարթ եղանակով մը որ արիւնը ձեր
երակներուն մէջ կը խայտայ։ Զբեռ-
նաւորել ձեզ դանդատներու չարքով
մը։ Անհրաժեշտ չհամարիր նախաճաշի
ատեն ձեզի ըսել թէ ո՞րչափ քիչ հան-
դրոտացաւ դիշերը, մինչև քանի՛ն լսեց
ժամացոյցին զարկը, եւն.։ Կ'ընտրէ մա-
նաւանդ խօսիլ ղուարթ բաներու վրայ
և առաւօտեան պայծառութիւնը չեղ-
ծել իր անհանգստութիւնները ձեզի
պատմելով։

Ղուարթ մարդը անընդհատ իր հետ
կը տանի իր անձովը և ներկայութեամբ
աղդեցութիւն մը, որ ուրիշներու վրայ
այնպէս կը ներդործէ լինչպէս ամրան
ապրը՝ արտերուն և անտառներուն վրայ։
Աշխարհի փոքրիկ մէկ անկիւնը կը լու-
սաւորէ, կը պայծառացնէ և կը տաք-
ցընէ ուրիշներու բնակութեան յարմար
ընծայեցնելով։ Ցան մը մէջ այսպիսի
մարդու մը օգտակարութիւնը անչափե-
լի է։ Ան իր ամրիչ և խաղաղարար ազ-
դեցութեամբ կը տոդորէ ամբողջ տունը։

Ղուարթամիտ մարդը, ղուարթու-
թեան այս լոկին ազդեցութենէն զատ,
ուրախարար դործօն այժ մը կ'ըլլայ ուր
որ երթայ։ Ջեր հաւատարմագոյն և
լաւագոյն բարեկամը կլինայ չվերցնել
ձեր բեռը, բայց կ'աւերնէ ձեր կարո-
ղութիւնը զայն կրելու։ Ասոր հետա-
մուտ է միշտ ղուարթ մարդը։ Կը լսէ
մարդկային դանգատներուն, բայց կ'աշ-
խատի նոր յոյս և քաջալերութիւն տա-
ծարծել ընկճուածներուն սրտին մէջ։
Կ'երթայ տրտմութեան տունը, ոչ թէ
լոկ լալու համար լացողներուն հետ, այլ
մխիթարութեան գաղանիք մը մրմնջելու,
որով սգաւորները զօրանան իրենց վիշտը
կրելու։ Միշտ պէտք կայ այսպիսի սպա-
տարկութեան։ Այս աշխարհը լի է յու-
սահատութեամբ։ Կեանքը դիւրին չէ
մարդոց մեծամասնութեան համար։
"Աշխարհի մէջ նեղութիւն պիտի ունե-
նաք։" Միշտ պէտք կայ մարդկային օգ-
նութեան։

Գեղեցիկ առասպել մը կը պատմուի
յուշնող թէ դարերը առաջ ի՛նչպէս քիչ
մը մամուռն սկսաւ աճիլ և ուռճանալ
նախ անտառի մը մէջ։ Արևուն ըլլալը
տաքցուց զայն, և ան տարածուեցաւ
մինչև որ կազմեց կակուղ, ճոխ գորգ
մը պայծառ դոյնով։ Օր մը Յիսուս
անապատէն եկեղով անցաւ այդ ան-
տառին մէջէն պատռատած և արիւնա-
թաթաւ ոտքերով։ Իր ուղին ինկաւ
մամռոյ այդ գորգին վրայ։ Եւ մինչ
կ'անցնէր անոր վրայէն, իր վիրաւոր և
յոգնած ոտքերը զովացան, հանդչեցան
և զօրացան անոր քնքոյշ մեղմութեամբ։
Յիսուս, այս մխիթարութեան համար
երախտագէտ, իր սիրոյն առատութե-
նէն խօսեցաւ խօսք մը որ սրբեց մա-
մուռը ամէն ժամանակի համար։ "Յա-
ւիտեան օրհնեալ ըլլաս ամէն բոյսէ ա-
ւելի։" Ընմիջապէս մամռոյն կանաչ գո-
դէն կատարեալ վարդ մը բուսաւ։

Այս առասպել է միայն։ Բայց կըր-
նանք սա դասն առնել իր փափկիկ դե-
ղեցկութենէն թէ Քրիստոս միշտ և ա-
մէն տեղ կը պատուէ այն աղնիւ հոգա-
ծութիւնը, որով ուղին կը դիւրանայ
ուէ յոգնածի համար։ Մենք այս աշխար-
հին մէջ ուրիշներու օրհնութիւն ըլլալու
ենք։ Եթէ կրնանք մամռոյ գորգ մը
սփռել չափչփուած և յոգնած ոտքե-
րու տակ, Քրիստոսի օրհնութիւնն ան-
շուշտ պիտի ընդունինք։ Այսպիսի քաղցր
ծառայութիւն ամէն օր կրնանք ընել։
Յիսուս ամէն օր կը ներկայանայ իր պըղ-
ծիկներուն անձերով։ Ջամբաները խոր-
տուբոտ են և ոտքեր կ'արիւնին մինչ
կ'անցնին անոնց վրայէն։ Ով որ կ'ապ-
րի ղուարթութիւն, յոյս և այժ տալու
համար՝ վարդապետին օրհնութիւնը
կ'ընդունի։

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

[Խմբագրական]

*Մեղմ խնդրուած է պատասխանել հե-
տեւեալ հարցումներուն.*

1. Ներելի՞ է կիրակի օրեր լրագիր կար-
դալ եւ քննադատել։ 2. Շերամաբուծութեամբ
կրնան՞ զբաղիլ ճշմարիտ քրիստոնեայք եւ
կեղեցւոյ պաշտօնեայք։ 3. Ե՞կեղեցւոյ պաշ-
տօնեանները խաղալո՞ւ են թուղթ, նարտ եւ
այլ խաղեր։ 4. Ե՞րբ կրնայ երեց մը հրաժա-
րիլ եւ զգրիլ իր պաշտօնէն։ Առաջին երկու
հարցումները Տէրունական օրուան պահ-
պանման կը վերաբերին, երրորդը՝ զուարճու-
թիւններու խնդրի եւ չորրորդը հովուական
պաշտօնի նուիրականութեան եւ մնայուն-
նութեան։

Ասոնք ամէնը որոշակի գործնական խնդիր-
ներ են, եւ թէեւ մեր Տէրը մեզի տուած է
սկզբունքներ, որոնց համաձայն կրնանք ո-
րոշել պատուականութեան խնդիրներ, սա-
կայն Մովսիսական օրինաց կանոններուն
նման մանուածոյ կանոններ չտուաւ իրեւ
մեզի բացարձակ առաջնորդ բոլոր մեր վա-
րուց ու բարուց մէջ։ Վերի հարցումներուն
կարող չենք Այո կամ Ոչ կարուկ պատաս-
խան մը տալ։ Սակայն կը յուսանք քիչ մը
օգնել անոնց որոնք պարկեշտութեամբ
կը ջանան իրենց պարտականութեան ու-
ղին դանել։

Սա երեք սկզբունքները մեր կողմէ ըն-
դունուելու են իբրեւ վարուց կանոններ,
որոնց ոչ միայն կը հաւնինք, այլ եւ կը հետե-
ւինք իրօք մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ։
1. Պէտք չէ որ աչխարհային մարդոց կեն-
ցաղին այնչափ մօտ ապրինք որչափ կը հա-
մարձակինք, դժոխքի լայն ճամբուն այնչափ
մօտենանք որչափ հնար պիտի ըլլայ դեռ,
կը կարծենք, վերջապէս փութով վաղելու եւ
երկնից զառիվերն ելլելու։ «Կ'ուզէի այս բանն
ընել, եւ եթէ վատահ ըլլայի թէ կրնայի ընել
առանց դժոխք ղրկուելու, կ'ընէի։» Հա-
ւանօրէն Սատանան բոլորովին գոհ է իչխա-
նութենէն զոր ձեռք բերած է այդպէս ըսող
երիտասարդին վրայ։ Ղովտի կինը Սոդոմէ
դուրս ելաւ ապահով, բայց իր սիրտը եւ
իր աչքը հոն մնացին եւ ինք բնաւ դաչտին
անդին չհասաւ։ Մեղի համար կարեւոր հար-
ցումը սա չէ թէ այս աչխարհէն ո՞րչափ բան
կրնամ հետս տանիլ դեպ երկինք ճամբորդու-
թեանս մէջ, այլ թէ Աստուծմէ եւ երկինքէն
ո՞րչափ բան կրնամ բերել վար որպէս մի
խթան, նեցուկ եւ մխիթարութիւն ըլլան ինծի
կեանքի փորձութիւններուն, նեղութիւննե-
րուն, ցաւերուն ու կորուստներուն մէջ։
2. Երբ ոեւէ բան առաջարկուի մեզի, մեր
հարցումն ըլլալու է սա. Զայդ ընելով ա-
ւելի ճշմարիտ, աւելի մաքուր եւ աւելի
բարի մարդ մը պիտի ըլլա՞մ։ Այդ բանն իմ
յառաջդիմութեանս պիտի նպաստէ՞ քրիս-
տոնէական կենցաղավարութեան մէջ։ Աս-
տուծոյ եւ Քրիստոսի հաճոյ պիտի ըլլա՞յ։
Եթէ բացասական ըլլայ պատասխանը, մեկ
կողմ դարձէք, մի ընէք։ Եւ եթէ նոյն իսկ
միայն տարակուսիք թէ առաջարկուած բանն
ուղի՞ղ է արդեօք, սպասով համբերն դացէք։
Գործնական աչխարհի մէջ խմասուն մարդ-
կի ապահով դործը կ'ընտրեն եւ ոչ վատա-
գաւորը։ 3. Ինչ որ պոռ կրնաք ընել ան-
ձնաս կերպով՝ կրնայ ուրիշներու ընծաել։
Եւ այս յոյժ չատ անգամ վճռական նշանա-
կութիւն է պարկեշտ քրիստոնէին մտքին մէջ։

Սրդ առնենք Տէրունական Օրուան պահ-
պանման վերաբերեալ մասնաւոր խնդիրները
եւ լուծենք վերոյիչեալ սկզբունքներուն
լուսով։ Երկու դիտողութիւն հարկ է ընել
մեր Տէրոջը եւ առաքեալներուն օրինակին
ու վարդապետութեան վրայ Հրեական չա-
բաթի պահպանման նկատմամբ։ (ա) Անոնք
չխափանեցին չաբաթը, ինչպէս ոմանք կը
սղնեն, այլ թուլցուցին կապերը որով ձե-
ւասպաչտ եւ կեղծաւոր Փարիսեցիներ կապ-
կըպած էին զայն, եւ պատուիրեցին ողոր-
մութեան եւ անհրաժեչտ պիտոյքի գործեր
կատարել այն օրը։ (բ) Մեր Տէրը եւ մա-
նաւանդ առաքեալները ուրախութեան օր
ըրին Տէրունական Օրը, եւ բարձր ու հո-
գեւոր առումով միչտ այդպէս ըլլալու է
քրիստոնեաներուն մէջ։

Ոչ-կրօնական թերթեր կամ Ա-ենոքեբլի
դիտական եւ քաղաքական բաժինները կար-
դալո՞ւ ենք կիրակի օրեր։ Վերեւ ըսուած-
ներուն լուսով դատելով պատասխանը բաց-
ասական կ'ըլլայ, այնպէս չէ՞։ Ցայտնի է թէ
Ամերիկեան քաղաքներու մեծ օրաթերթե-
րէն չատեր կիրակնօրեայ թիւ ալ կը հրա-
տարակեն, եւ չատ քրիստոնեաներ կը կար-
դան այդ թերթերը, գոնէ անոնց կրօնական
յօդուածները։ Բայց չատ լաւեպաչտներ եւ
քրիստոնեայ պաչտօնեաներ խոր ցաւ կը զգան
այդ կիրակնօրեայ թերթերուն հրատարակ-
ման համար եւ կ'ողբան այն աղդեցութիւնը

զոր կը գործեն անոնք ժողովրդին վրայ։

Հարցումը կիրակի օր նամակ գրելու նկատմամբ չէր։ Եթէ ըլլար, պատասխանը դիւրին էր։ Կիրակի օր երբեք գործի վերաբերեալ կամ աշխարհիկ ոեւէ նամակ մի գրէք։ Բայց եթէ հայր մը կամ մայր մը կ'ուզէ ամենէն աղեցիկ ոճով բացակայ զաւկի մը գրել խանդաղատալից սիրոյ եւ խրատի նամակ մը, ամէն պատճառ կայ այդ նպատակով կիրակնօրեայ հանդարտիկ ժամ մը ընտրելու։ Կրնա՞մ պատրոյտ ընել արաի մը կամ պարտէզի մը մէջ։ Եթէ մարմնով եւ հոգւով ոգեւորելու համար է Աստուծոյ հետ աւելի լաւ հաղորդակցելու նպատակաւ, այո։ Իսկ եթէ զբաքանութեան եւ որ աւելի դէշ է՝ բարեկամներու հետ ուտելու եւ խմելու համար է, ամենեւին ոչ։ Կրնա՞մ կիրակի օրուան մէկ մասը քնով անցնել։ Ունի՞ք պէտ քնանալու աւելի քան զոր կարելի է ձեզի քնանալ չաբթուան մէջ։ Եթէ ունիք, կրնաք ժամ մը աւելի քնանալ կիրակի օրը, երբ ձեզի արգելք չըլլար ձեր կրօնական պարտականութիւնը կատարելու հրապարակային թէ առանձնական։ Իսկ եթէ լոկ քմահաճոյքի համար է, անվայել է եւ հակաքրիստոնէական։

Շերամաբուծութեան խնդիրն ալ հարկաւ կիրակիի պահպանման վերաբերմամբ յուզուած է։ Թերթիս խմբագիրը թերեւս այնչափ տեղեակ չէ այս գործին պահանջումներուն որ կարենայ վճռահեղի դատողութիւն մը ընել այդ խնդրոյն վրայ։ Բայց իր կարծիքն է թէ, եթէ ըստ կարելւոյն վոյթ տարուի կիրակի օր աւերիւ չժողվելու, մինչեւ իսկ եթէ այդ պատճառաւ ծանրանայ չաբաթ եւ երկուշաբթի օրերու աչխատութիւնը, այսինքն եթէ կիրակի օր կատարուի այնչափ գործ միայն որ անհրաժեշտ է բացատրական պէս, տեղի չմնար չերամաբուծութիւնն արգելելու, ճիշտ ինչպէս կը թողունք որ կիրակի օր քիչ մը բան եփուի մեր անձերուն համար եւ հոգ տարուի մեր անասուններուն։ (Շարունակելի)

ԺՈՒԺԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

(Բժիշկ Տր. Գալեսպ Նաճարեան, Մարաշ)

(Շար. նախորդ թիւէն)

Օդն՝ վերջին 30 տարիներուս մէջոցին այս բնաւորին դէմ հրիստոնեայ աչխարհին մէջ մեծ պայքար մղուած է։ Մանաւանդ պէս բժշկականութեան յառաջդիմութիւնը եւ ոգելից ըմպելիներն արգելելու համար կազմուած ընկերութիւնները անոր դէմ մղուած պատերազմը եւս քան զեւս աւելցուցած են։ Ոգելից ըմպելիները, այսինքն՝ գարեջուրը, գինին, օղին, չամիչախան, գոնեաքը, պրանտին, մաստիքան եւ տեսակ տեսակ անուններով ծանօթ բոլոր ըմպելիները միեւնոյն յատկութիւնները ունին, եւ ամենուն մէջ ալ նոյն է հեչտացուցիչ եւ արբեցուցիչ նիւթը։ Այսինքն գինւոյ ոգի (խպիրթօ) կոչուած տարրը ամենուն մէջ ալ կը գտնուի, միայն սա տարբերութեամբ որ ոմանց մէջ քիչ կը պարունակուի, ոմանց մէջ՝ չատ։ Օրինակի համար, 100 տրամ գինին 4 տրամը գինւոյ ոգի է, բայց 100 տրամ օղին 50 տրամը գինւոյ ոգի է։ Նմանապէս միւնուրոն մէջ քիչ կամ չատ չափով կը գտնուի։ Ուստի ամենուն ալ ներգործութիւնը նոյն ըլլալով անոնցմէ ոեւէ մէկուն համար ըսուածը միւսներուն համար ալ կրնայ ըսուիլ։ Մենք հոս օղի բառը գլխի գործածենք։

Օղին բժշկականութեան մէջ թոյն կը ճանչցուի, կը սպաննէ կենսական գործարանները։ Եթէ օղիին մէջ աղրուկ մը գրուի, իսկոյն կը մեռնի։ Եթէ օղին բոյսերուն արմատին վրայ թափուի, փափուկ արմատները կը մեռցընէ, կը չորցնէ։ Դաւաթի մը մէջ օղի դիր եւ թափէ մարմնիդ մէկ կողմին վրայ, մողհոն մնայ հինգ վայրկեան։ Ինչպէս որ մահճանակը կը կարմրցնէ մարմինը, օղին ալ այնպէս կը կարմրցնէ այն տեղը։ Հսկել է թէ օղին ալ կը մարմնջեցնէ եւ բորբոքում կուտայ։ Բերանդ քիչ մը օղի առ, երկու վայրկեան յետոյ դուրս թափէ, յետոյ կաղը մը չաքար առ, այն ալ դուրս տուր, եւ քիչ մը աղ առ բերանդ։ Կը տեսնես որ ո՛չ չաքարին համը կրնաս առնել ո՛չ ալ աղին։ Ասկէ կը հետեւցնենք թէ օղին բերնին փափուկ զգացական յիղերը առժամապէս կը մեռցընէ։ Ըսուած է թէ օղին զուարթութիւն, ուրախութիւն տուող է։ բայց մենք հակառակը պիտի հաստատենք, այսինքն պիտի ապացուցանենք թէ մանաւանդ թմրեցուցիչ է։

Վիրաբուժական գործողութիւններու ժամանակ ինչպէս որ եթերը եւ քլորոֆորմը չլիերուն կեդրոնը առժամապէս սպանելով՝ կը նուազեցնեն մարդը, օղին ալ նոյնպէս կը նուազեցնէ մարդը։ Մեր ըսածը կը հաստատուի ոչ սակաւ զինեմոլիներու փողոցներու եւ ցեխերու մէջ մեռածի պէս նուաղած պառկելովը։

Օղէն Ներգործո-ըլ-ընը աբլունէն վրայ։ Մարդկային արիւնը կը բաղկանայ միլիոնաւոր մանր կարմիր գնդիկներէ կամ հիւլէներէ, եւ չիճուկ կոչուած հիւթէ մը։ Ցիչեալ գնտիկներուն գործն է երակներուն մէջ չըլլան ընելով մարմինին փռած եւ ջնաստակար նիւթերը առնել եւ թոքերուն տանիլ եւ անոնց մէջէն դուրս հանել, եւ թթուածնին կոչուած թարմ կեանքը առնելով մարմնին մէջ բաչխել, եւ ստամոքսին մէջ մարսուած կերակուրին կաթը եւ իւղը առնելով մարմնին փոխարկել։ Ասիկա յոյժ փափուկ եւ յոյժ կարեւոր գործողութիւն մըն է, եւ կը կոչուի արեան չրջան։ Երբ օղի կը խմուի, յիչեալ հիւլէներուն մեծ մասը կտոր կտոր կը փչրուի, ուստի յիչեալ գործողութիւնն ալ չկատարուիր, եւ յայտնի է հետեւանքը երբ արիւնը չկատարեր իր պաշտօնը։ Մինչ մարսուած կերակուրին կաթը եւ իւղերը արիւնին մէջ չրջան կ'ընեն, արեան խողովակին մէջէն անցնող չուրի կիրը կը նստեցնեն մրուրի պէս եւ արեան խողովակին ներսի կողմը կը թանձրացնեն։ Ցիչեալ իւղերը սակայն արիւնին մէջ ունէ փոփոխութիւն չկրելով, եւ արիւնին ճամբաներուն մէջ դիրտի նման նստելով կը թանձրացնեն երակները։ Այսպէս անոնց ներսի կողմը կը նեղնայ եւ հետեւապէս արիւնը բաւական քանակութեամբ չկրնար չրջան ընել, եւ երբեմն այն աստիճան՝ որ երակները բոլորովին կը գոցուին եւ արիւնը չկրնար քալել։ Որովհետեւ արիւնը կեանք է, այն տեղը ուր արիւն չգտնուիր կը փտի եւ կը մեռնի։ Ուղեղին երակները կը նեղնան եւ կը գոցուին, եւ այսպէս երբ արիւնը չքալեր, ուղեղին եւ մարմնին յարաբերութիւնը կը դադրի։ Այս վիճակը կը կոչենք կաթուած։ Թոքերուն խողովակներն ալ այսպէս կը նեղնան, նաեւ արեան երակները, եւ ուստի թոքերը ըստ բաւականին արիւն կարող չըլլալով ընդունիլ, բաւական քանակութեամբ թթուածին չկրնար ներս մտնել, եւ սրդիւնքը կ'ըլլայ դժուարաչնչութիւն։ Երբ զինեմոլիներու հետ զառիվերէ վեր կ'ելլես, աղէկ կը զգաս անոնց դժուարաչնչութիւնը։

Օղին արիւնին մէջ լոյծ վիճակի մէջ գըտնուող ֆոյպրէն կոչուած նիւթը սառեցնելու բնութիւնն ունի։ Եւ ուստի մանր մանր սառած արեան մանիկներ չրջան կ'ընեն արիւնին հետ։ Ասկէ յառաջ եկած են զանազան հետեւանքներ։ Այսինքն՝ երբ այս փոքրիկ սառած մանիկները արիւնին ճամբաներուն նուրբ ծայրերը կ'երթան եւ զանոնք կը խցեն, այն տեղերը յառաջ կը բերեն բորբոքում, պալարներ եւ չարաբաս։ Երիկամունքներուն եւ լարդին մէջ ամենէն փափուկ երակները կը գոնուին, եւ դիտութիւնը հաստատած է թէ այն տեղերը անբուժելի վէրքեր բացուած են վերոյիչեալ պատճառներով։ Ապացուցուած է թէ լարդին եւ երիկամանց ախտերէն հարիւրին 90ը օղիին երեսէն են։ Եւ օղիին պատճառաւ յառաջ եկող այս ախտերուն ապաքինումը ցարդ անկարելի եղած է։

Օղէն Ներգործո-ըլ-ընը սրտին վրայ։ Համբաւաւոր բժիշկ Տր. Փարքս ոչ սակաւ փորձերէ ետքը գտած է թէ, եթէ մարդ օրը 8 տրամ օղի խմէ, բաղկերակը ընականէն 450 անգամ աւելի կը զարնէ. եթէ 30 տրամ խմէ, 13,000 անգամ աւելի, եթէ 50 տրամ խմէ, 23,000 անգամ աւելի կը զարնէ։ Իսկ բաղկերակին մէն մի զարկին ատենը սիրտը 20 քաչի հաւասար ոյժ կը սպառէ։ Սիրտը մէն մի վայրկեան մէջ 60—70 անգամ կը բաբախէ. 24 ժամու մէջ 86,400 անգամ կը բաբախէ։ Եթէ զոյս բաղմապատկենք 20ով, կը հասկնանք թէ իրր 2,000,000 քաչ ոյժ կը սպառի։ Եթէ մէկը օրը առնուազն 50 տրամ օղի խմէ, 25,000×20=500,000 քաչ յաւելուածական ոյժ կը սպառէ։ Ահա մարդ միայն 50 տրամ խմելով 500,000 քաչ յաւելուածական ոյժ վատնել կուտայ։ Մեծ անիրաւութիւն է այս։ Ինչպէս վերը տեսանք, արիւնին մէջ գտնուող իւղերը երբեք վոփոխութեան չենթարկուելով մրուրի պէս կը նստին։ Ճիշդ նոյն բանը կը պատահի սրտին մէջ ալ, այսինքն՝ միան երթալով տեղը իւղ կուգայ։ Աստուած սրտին մկանները քովէ քով չարուած եւ ներսէն դուրս երկնցած մանրէն թելերով հիւսած է չատ գործաւոր կերպով։ Իսկ գինեմոլն ինչ կ'ընէ։ Օղի խմելով միսը կը վերցնէ եւ անոր տեղը իւղ կը դնէ. ճիշդ նմանելով ախմար մարդու մը, որ ոսկին կուտայ եւ անոր տեղը պղինձ կ'առնէ։ Իւղէ չենուած սիրտը այնքան յարձակման եւ ոյժի չկրնար տոկալ, ուստի կը պայթի եւ գինեմոլին կեանքին վերջ կուտայ։ Այդչէն չատ հիւանդութիւններու մէջ մարդ սրտին դադարումէն կը մեռնի։ Իսկ գինեմոլին սիրտը որովհետեւ ոչ թէ մաչ, այլ իւղէ կը բաղկանայ, աւելի՛ տկար է։ Ուստի այս պատճառաւ չատ թերեւս հիւանդութիւններ այչխարհս երեսէն կը վերցնէ գինեմոլը։ (Շարունակելի)

ՄԱՏԱՆԻՆԵՐ

(Ա.Գելօ Է. Պոթ)

Մատանիները հաւանօրէն առաջին զարդերն են, թէպէտ կանխադոյն զարերուն մէջ լոկ զարդեղէնէ չատ մը աւելի նչանակութիւն ունէին։ Յունգայի եւ Թամարի, Փատրաւնի եւ Յովսեփի, Ասուերոսի եւ Համանի պատմութիւնները մատանին կը ներկայացնեն իբրեւ հաւատարմութեան դրաւական, իբրեւ սիրոյ նչան եւ իշխանութեան նչանակ։ Ծագումը արեւելեան է. վասն զի Հրեայք սովորած էին անոր Եգիպտոսի մէջ պանդխտանալէ առաջ։ Արդարեւ մատանին գործածութիւնը կրնայ ըլլալ մին նախապատմական ժամանակի այն

սովորութիւններէն, զորոնք Սեմ, Քամ եւ Յաբեթ ազատեցին նախնադոյն աշխարհի մը աւերակներէն։ Ստոյգ է որ Սիւրիոյ բնակիչները եւ Պաղեստինու եւ Տիւրոսի մեծամեծները մատանի կը դնէին կանխադոյն ժամանակներուն մէջ, եւ նշանակութեան արժանի է որ անոնց մատանիները նոյն խորհրդանիշը կը կրէին զոր կը կրէին նախնի Մեքսիքացւոց մատանիները, այն է Ջուկն համասեռութիւնը։ Իբրեւ զարդ էր, սակայն, մատանին չատ քիչ կարեւորութիւն ունի։ Խորհրդանիշ մըն է, համայն բոլորակը զօրութիւն մը, վիշտկան քան մը ունի։

Հրեայք մատանին կը գործածէին նախ հարսանիքի ժամանակ։ Այս նպատակին համար գործածուած առենը կը պահանջէին որ ապրինչ դինն ունենայ։ եւ վերջնականապէս եւ լիովին գնուի։ Եթէ ապառիկ գնուէր, կամ իբրեւ պարգեւ ընդունուէր, կարեւորութիւնը կը կորսնցնէր։ Քրիստոնեայ եկեղեցին կանուխ որդեգրեց ամուսնական մատանիի սովորութիւնը։ Մատանին նախ կը դրուէր ըթամատը, յանուն «Հօր,» յետոյ կը դրուէր ցուցամատը, յանուն «Որդւոյ,» եւ յետոյ երրորդ մատը՝ յանուն «Հոգւոյն Սրբոյ,» եւ «Ամէն»ը կը գրաւէր իր տեղը չորրորդ մատին վրայ։

Մատանիները նաեւ խորհրդանիշ էին հոգեւոր ամուսնութեան եւ արժանապատուութեան կանուխ մինչեւ երրորդ Դարը։ Հռոմէական եկեղեցւոյն մէջ Եպիսկոպոսական մատանին ոսկի է թանկագին գոհարով մը ազուցուած։ Պապը երկու մատանի ունի։ Մին կը կրէ Սբ. Պետրոսի պատկերը եւ կը գործածուի սովորական գործերու համար։ Միւսը կը կրէ խաչ մը եւ Պետրոսի եւ Պօղոսի գլուխները, նաեւ իչխող Պապին անունը եւ դինանշանները։ Այս կը գործածուի կոնդակներու համար, եւ կը կոտրուի Պապին մահուան առենը, եւ Հռոմ քաղաքը նոր մատանի մը կու տայ անոր յաջորդին։ Հոգեւոր պաշտօնէից այս մատանիները յաճախ ըթամատը կը դրուէին։ Երբ Պատկառելոյն Պիոս վերեզմանը բացուեցաւ 1831ին, ըթամատի խոշոր մատանի մը գտնուեցաւ այն տեղը ուր աջ ձեռքը լինկած փոշի դարձած էր։

Մատանին գործածուած է ոչ միայն մարմնական եւ հոգեւոր ամուսնութեանց համար, այլ՝ նաեւ առեւտրականներու համար։ Վեց հարիւր տարիներ Վենետիկի Տոճերը (դուքս) ոսկի մատանիով մը կ'ամուսնացնէին Ադրիական Ծովը եւ անոր հարուստ վաճառականութիւնը իրենց ծովածուփ քաղաքին հետ։ Մատանին նաեւ իբրեւ նշանակ իչխանութեան փոխանցման նշանաւոր դեր խաղացած է մարդկային գործառնութիւններու մէջ։ Փարաւոն եւ Ասուերոս, Սուրբ Գրոց պատմութեան մէջ, օրինակներ են։ Ազեքսանդր իր թագաւորութիւնը Պերդիկասի փոխանցեց մատանիով մը։ Երբ կեսար ընդունեց Պոմպէոսի գլուխը, անոր մատանին ալ ընդունեց, եւ երբ Ռիչըրտ Բ. իր իչխանութիւնը Հէնրի Լանքասթրի թողուց, անոր տուաւ իր մատանին։ Անգղիոյ թագադրութեան մատանին ոսկի է. անոր մէջ դրուած է խոշոր մանիլակազոյն սուտակ (հապուպ) մը, որուն վրայ քանդակուած է Սբ. Գէորգայ Նաչը։ Հասարակօրէն գործածելի մատանիներու վրայ սրբազան խորհրդանիշներ փորագրելու սովորութիւնը քարկոծութեամբ յանդիմանած է վաղեմի իմաստուն մը, Պիւթագորաս։ Այս հնթանոսին վիճակահատութիւնը հանդէպ սուրբ բաներու, կը յանձնենք մեր օրերու այն կասկածոտ եւ օրհորդայ ուշադրութեանը որոնք մեր հաւատքին սրբազան նչանը [խաչը] հանդերձեղէններու սեղաններուն վրայ տպելն անդին կը նետեն, եւ զանիկա կը կրեն ոչ սուրբ տեղերու մէջ։

Ամէն դարերու մէջ մեծ հաւատք դրուած է համայիչ մատանիներու վրայ։ Յոյնք եւ Հռոմայեցիք ունէին անոնցմէ, եւ Սքանտինաւեան ազգերը մնասալատական հաւատք մը կը տածէին այսպիսի լժժանքներու (նուռնա) վրայ։ Արդարեւ, ինչպէս ժամանակագրութիւնները կը յայտարարեն, դժուար է հաչուել թէ Գուլիելմոս՝ Հերոլտի վրայ տարած յաղթութեանը համար ո՛րքան պարտական կը զդար իր զրած մատանիին որ օրհնուած եւ սրբազործուած էր։ Մատանիները իբրեւ բաւական միլոցներ ալ հետաքրքրաշարժ դեր կատարած են։ Մինչեւ ձորձեան դարը կը հաւատացուէր թէ Աւազ Ուբքաթ օրը թագաւորէն կամ թագուհիէն օրհնուած մատանիները ազդեցութիւն ունէին կաթուածներու եւ ուրիչ հիւանդութիւններու վրայ, եւ տակաւին այսօրինակ ծածուկ զօրութիւն մը անոր կ'ընծայեն անպատչան անձինք, որոնք իրենց վիզը կը կախեն օրհնուած մատանիներ կամ դրամներ։ Մատանիները նաեւ ազդեցիկ դեր կատարած են ինչպէս կեանքի՝ նոյնպէս մահուան համար։ Ամէն դարերու մէջ անոնք ճանչցուած են իբրեւ ապատարաններ թոյներու դէմ։ Ըստ այսմ Անտիքաղ եւ Դեմոսթենէս մատանիներով զինուած էին ծայրայեղ դժբաղդութեանց դէմ։

Անգղիոյ եղիսաբէթ թագուհւոյն իչխանութեան միլոցին մատանիները արտաւոր կարեւորութիւն ստացած էին։ Անոր գահակալութիւնը նչանաւոր հանդիսացաւ Մարիամ թագուհւոյն մատանին նուէր ընդունելուն պատճառաւ։ Էսսէքսէ իրին դրկուած մատանին ընդունելէ արգելուիլը եղիսաբէթի մահուան պատճառ եղաւ, վասն զի սաստիկ բարկացաւ եւ տարնապեցաւ. եւ երբ հաղիւ մնաց եղիսաբէթ, մատանին հանուեցաւ անոր դրեթէ տակաւին չպաղած մատէն եւ վար նետուեցաւ պատուհանէն Սբր Ճոն Հէրինկթընի, որ փութաց սահմանապլուխն անցնիլ եւ տանիլ զայն Սկովտիոյ Ճէյմսին։

Ինչ ինչ հետաքրքրաշարժ աւանդութիւններ կը պատմուին սովորաբար մատանիներու մէջ ագուցուած քարերուն վրայով։ Հրակն (չեպչիրաղ) սուտակը հիւանդութեան դէմ պահպանիչ կը համարուէր։ Շափիղան (կէօք լադուբ) եկեղեցականներուն սիրական գոհարն էր, եւ կը կարծուէր թէ մաքուր բաղձանքներ կը ներշնչէր։ Եալիփան կ'ըսէ թէ Տամասքանոյ Օրինքին առոյգին տախտակները չափիղաններու վրայ դրուած էին։ Զմրուխտը (զիւմրիւթ) զուարթութիւն կու տար եւ կ'աւելցնէր հարստութիւնը։ Կ'ըսուէր թէ արեւակիրը (այն ի հուր), մարդս անտեսանելի կ'ընէ, թէ յակինթը քուն կը բերէ, եւ թէ փերուզակը (փիրուզէ) երիկ կնկան կոխուները կը հանդարտեցնէ։ Այսու ամենայնիւ իրերը չատ փոխուած են յորմէ հետէ հնթանոս իմաստուններուն եւ ալքիմիագէտներուն տահմանեցին գոհարներուն յատկութիւնները եւ զօրութիւնները։ Մենք հիմա աւելորդական մատանիներ ունինք հարստութիւն ձեռք բերելու համար։ Եթէ արեւակիրը կարող ըլլար մարդս անտեսանելի ընել, մեծ արժէք կ'ունենար ամուսն առաջին օրը. բայց մինչ յակինթէն աւելի աղեկ թմրեցնողներ ունինք, մինչ մեր կինակրուն հանդերձեղէններուն պատրաստութիւնները էրիկներուն բաղմապիսի առիթներ կը ներկայացնեն խաղաղութիւն ընելու՝ փերուզակին չափ չաջողութեամբ։

Բայց ես բաւական խօսեցայ հաստատելու համար թէ մեր մատը զրուած մատանին օղակ մըն է մեր եւ նախաջրհեղեղեան դարերուն մէջտեղ։ Ձեռք կրնար խոյս տալ մարդկային սեռին այս ահաւոր համերաշխութենէն։ Մենք ասկէ առաջուան բոլոր եղածներուն մասն ենք. եւ մեզմէ ետքը եկող սերունդները ետ մեղի պիտի նային եւ ըսեն, «Անոնք մեր հայրերն էին եւ մենք անոնց ժառանգներն ենք, եւ ահա ամէնքս մէկ ենք։»

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՄԷՋ ԱՆԳՂԻԵՐԷՆ ԽՕՍՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Մօտերս գումարուած թղթատարական Համաժողովին մէջ ուշադրութեան առարկայ եղաւ սա իրողութիւնը թէ աշխարհիս նամակատուներէն անցնող բոլոր նամակներուն երկու երրորդը Անգղիախօս անձերէ գրուած եւ Անգղիախօս անձերու գրկուած են։ Կը գտնուին 500,000,040 անձինք որ արդի գլխաւոր տասը տատներկու լեզուներով կը խօսակցին իրարու հետ, եւ ասոնց առ հարիւր 25ը կամ 125,000,000 անձինք Անգղիերէն կը խօսին։ Իրը 90,000,000 անձինք կը խօսին Ռուսերէն, 75,000,000՝ Գերմաներէն, 55,000,000՝ Գաղղիերէն, 45,000,000՝ Սպաներէն, 35,000,000՝ Իտալերէն եւ 12,000,000՝ Փորթուկէզերէն, եւ մնացածը՝ Հունգարերէն, Հոլանտերէն, Լեհերէն, Պոհեմերէն, Սկովտերէն, Ռումաներէն, Շուէտերէն, Ֆինլանտերէն, Տանիմարքերէն եւ Նորվեկերէն։ Այսպէս, մինչ քաղաքակիրթ կառավարութիւններուն թղթատարական դիւրութիւնները վայելողներուն միայն մէկ չորրորդը կը խօսին Անգղիերէն իրենց բնիկ լեզուն, ասոնց երկու երրորդը Անգղիերէնով կը թղթակցին։ Ասոր պատճառն է սա իրողութիւնը թէ աշխարհիս մէջ առեւտրական գործերու մեծ բաժին մը Անգղիերէնով կը կատարուի, մինչեւ իսկ այնպիսիներէ որոնք Անգղիերէն չեն խօսիր իրենց բնիկ լեզուով։ Օրինակի համար, Հընդկաստանի մէջ 20,000է աւելի նամակատուներ կը գտնուին, որոնց միլոցաւ տարուէ տարի աւելի քան 300,000,000 նամակ եւ թերթեր կը գրկուին, եւ այս պաշտօնատանց գործերը գլխաւորապէս Անգղիերէնով կը կատարուին, թէեւ Հնդկաստանի մեծ բազմ բնակիչներուն մէջէն, որոնք գրեթէ 300,000,000 են, 300,000է նուազ անձինք կը խօսին կամ կը հասկնան Անգղիերէն։

Թէպէտ 90,000,000 անձինք Ռուսերէն կը խօսին կամ կը հասկնան, Ռուսիոյ թղթատարական գործը բաղդատաբար փոքր է, վասն զի Զարին իչխանութեան մէջ գրուած նամակներուն թիւը՝ միայն Մեծ Բրիտանիոյ մէջ նամակատանց յանձնուածներուն մէկ տասներորդէն պակաս է, մինչ Մեծ Բրիտանիոյ բնակիչները Եւրոպական Ռուսիոյ բնակիչներուն կէսէն չատ մը պակաս են։ Հարաւային եւ Կեդրոնական Ամերիկայի երկիրները, որոնց մէջ Սպաներէն կամ Փորթուկէզերէն կը խօսուի, բաղդատաբար քիչ թղթատարական գործեր ունին։ Հարաւային եւ Կեդրոնական Ամերիկայի եւ Արեւմտեան Հնդկաստանի բոլոր երկիրներուն մէջ նամակատանց յանձնուած եւ անոնցմէ

ընդունուած նամակներուն տարեկան ամբողջ թիւը Աւստրալիոյ մէջ յանձնուած եւ ընդունուածներէն պակաս է։ Զիլի եւ Արժէնթինա իրօք Հարաւային Ամերիկայի միակ երկու երկիրներն են որոնց մէջ կատարեալ թղթատարական գործ կ'ըլլայ։ Եւ սակայն օտար երկիրներէ ընդունուած կամ օտար երկիրներ ղրկուած թուղթերուն մեծ մասը Սպանիոլներէն չեն, այլ՝ Անգլիւրէն, Գաղղիերէն, Գերմաներէն կամ Իտալերէն։

ՄԱՄՄՈՒԹՆԵՐՈՒ ՀԱՒՆՔ ՄԸ
(Ջ. Հ. ՍՐԼԻՊԷԼ)

1894ին Մազոմ Մամմութի ոսկորներու եւ ակռաներու ամենէն մեծ կոյտը գտայ Քանսասի մէջ, կ'ըսէ Փրոֆ. Ուիլիսթըն։ Ոչ աւելի քան երկու կամ երեք ձողաչափ տրամագիծ ունեցող փոքր տեղէ մը այս կենդանիներուն քանի կամ աւելի մասերը ձեռք բերուեցան։ Այս կոյտը կը գտնուէր փոքրիկ հեղեղատի մը մէկ վտակին մէջ, գէթ 20,000 լիարա կտրուած ոսկորներ թողուցի հոն, վասն զի չատ դիւրաբեկ էին եւ կարելի չէր տեղափոխել։ Երկու ամիս տուի պեղման գործին, վասն զի երկուքէն մինչեւ տասնըհինգ ոտք պեղել հարկ եղաւ։

Փրոֆէսորք Ուիլիսթըն եւ Հաուորթ Պեւոական Համալսարանէն, որ քննեցին այս ըրածներուս փոսը, երկուքն ալ կը կարծեն թէ կենդանիները կը թաւալէին աղբիւրի մը տիղմին մէջ, ուր կ'երթային չատ անգամ, եւ անոնց չարունակ կոխոտելովը անոնց վրայ որ տղմին մէջ կորսուած էին, կտոր կտոր եղած էին անոնց ոսկորները։ Ոսկորները պարունակող փոսը կը բաղկանար «չաղախի խաւ» կոչուած նիւթէ։

Երբ անոնց ակռաներն ու ոսկորները տեսայ, ուրախացայ, վասն զի կը խորհէի թէ գտած էի ծանօթ ամենէն հինաւուրց փիղը, որ երրորդական հողերու յաջորդող ժամանակաշրջանին կը վերաբերի։

Գրեթէ բոլոր գտած ժանիքներս կտոր կտոր եղած էին մէկէ մինչեւ չորս ոտք երկայնութեամբ։ Բայց ես երեւան հանեցի մէկը որ 14 ոտք երկայնութիւն ունէր։ Նորէն ծռած էր խարիսխին վրայ 8 մատ տրամագծով, բայց չատ դիւրաւ փչրուելու վիճակին մէջ կը գտնուէր, այնպէս որ քանի չէր գար։ Գտայ խոշոր եւ գրեթէ կատարեալ գանկ մը, որուն ժանիքներուն խարիսխները երկու ոտնաչափ մխուած էին գանկին մէջ, եւ որոնք կը հասնէին գրեթէ աչքի խոռոչներուն։ Գրեթէ երկու չաբաթէն կարող եղայ դուրս հանել զայն, եւ ծրարել տուն տանելու համար։ բայց մեծ ցաւով տեսայ որ երկաթուղիին կառքին անընդհատ ցնցիւնը կտոր կտոր ըրած էր զանիկա։

Սարքին ծնօտներու գրեթէ կատարեալ չարքեր գտնուեցան։ Խոշոր ոսկորները սովորաբար կտոր կտոր եղած էին, եւ երկու ոսկոր մէկտեղ չէր գտնուեր։ Ամէն հասակի վերաբերեալ բազմաթիւ ոսկորներ գըտնուեցան, փոքրիկ փիղինէն սկսելով մինչեւ կատարեալ մեծցածներուինը։ Ձեռքս անցած ամենէն մեծ աղացող ակռային գագաթի մակերեսը 17 մատնաչափ երկայնութիւն ունէր։ Կը կարծեմ թէ այս՝ ամենէն մեծ փղի ակռան է գտնուածներուն մէջ։ Հիմա Քանսաս նահանգին Երկրագործական Գոլէճին մէջ կը գտնուի։ Կատարեալ ոսկորներ եւ լման կմախքներ կարելի չեղաւ ձեռք բերել։ Ստացայ իբր 200 ընտիր ակռաներ, որոնց չատը Քանսաս Համալսարանին մէջ կը պահուին, ինչպէս նաեւ վարի ծնօտներ եւ ակռաներ՝ Նիւ Եորքի Բնական Պատմութեան Ամերիկեան Թանգարանին մէջ։

ՖԼՆԷԼՈՆ, ՔԱՄՊԲԷԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
(Շար. նախորդ ԹԻՒՆ ե ՎԷՐՋ)

Ֆէնելոն չէր սիրեր վիճաբանութեան մէնոլորտը, իր աղնիւ եւ մեղմ ոգին կը զզուէր վիճաբանութեան կծու խօսքերէն, եւ եթէ իրեն մնար, վիճաբանական աստուածաբանութեան վրայ ոտ մը իսկ պիտի չդրէր։ Սակայն ժէ դարուն մէջ եկեղեցական պաշտօնեայ մը չէր կարող վիճաբանութենէ խոյս տալ։ Ֆէնելոնի բնական քաղաքավարութիւնը թոյլ չէր տար որ մերժէր ուէ պարտականութիւն որու կոչուած թուէր։ Պոսիւէի հետ վէճի բռնուեցաւ Տիկին Կիւյոնի գրուածներուն վրայ, որոնց իրական նշանակութիւնը Ֆէնելոն կը հասկնար բացառիկ յաղողութեամբ։ Այս վէճին պատճառաւ Պոսիւէ եւ Լուի ԺԴ հակառակեցան Ֆէնելոնի, եւ Պապին դատապարտել տուին անոր պաշտպանութիւնը տիկին Կիւյոնի։

Վէճին ծանրանալէն առաջ 1695 Յունիս ամսուն Ֆէնելոն արդէն Քամպրէի արքեպիսկոպոս կարգուած էր։ Շատ անդամ ուրիշներու քարոզած էր թէ իրենց պարտականութիւնն է անարտունչ հպատակիլ Աստուծոյ կամքին։ Հիմա իրեն պատահութիւնը կը ներկայանար օրինակով ղոյդ քարոզելու։ Իր վհատութին տճաճութեան եւ Պապին պարսաւին ենթարկուած էր։ Հիմա եղաւ տիպար եպիսկոպոս մը, եւ ժրաջանութեամբ աշխատեցաւ իր հօտին բարւոյն համար։ Կ'այցելէր իր թեմին ամէն անկիւնը։ Կը տեսնուէր չարունակ հիւանդանոցներուն մէջ, ուր կը սպասաւորէր հիւանդներուն թէ՛ մարմիններուն, թէ՛ հոգիներուն։ Քամպրէ կը գտնուէր Ֆրանսայի եւ Ֆլանտրայի սահմանագլխին վրայ։ Միշտ լի էր զինուորներով եւ յաճախ կ'ըլլար թատրոնի մէջ։ Ֆէնելոն հոգածու եղաւ այդ քաղաքին մէջ հաստատուած զօրաց, եւ պատերազմի ժամանակ իր ապարանքը վիրաւորներու հիւանդանոց եւ թշնամի զօրաց առջեւէն փախչելով Քամպրէի պարիսպներէն ներս խուժող սովատանջ դիւղացիներու ապաստանարան ըրաւ։ Թշնամի հրամանատարներ աւելի քան մէկ անգամ խնայեցին քաղաքին իսէր բարի արքեպիսկոպոսին, որուն հռչակն ամէն երկիր հասած էր։ Շատ սիրելի էր նա դիւղացիներուս։ Սովոր էր երթալ պիւղերը, զրոս կը սիրէր, եւ մարդոց այցելել իրենց ընտանեկան մէջ։ Կը պատմուի թէ իր այդ պտոյտներուն առեն ոտէպ կ'ընկերանար դիւղացիներուն, եւ ճամբուն վրայ կը խօսակցէր անոնց հետ՝ մեծ ճարտարութեամբ կրօնական նիւթեր ալ խառնելով։ Կ'երթար նաեւ անոնց տուները, կը նստէր անոնց սեղաններուն եւ կը մասնակցէր անոնց խոնարհ ճաշերուն։ Իր մահէն ետքը չատ տարիներ դիւղացիներ սովոր էին խօսիլ արքեպիսկոպոսին բարութեան եւ գրեթէ հրեշտակային քաղցրաբարոյութեան վրայ։ Կը ցուցնէին այն աթոռը որու վրայ կը նստէր, եւ կը պատմէին խօսքերը զոր իրենց խօսած էր։

Ֆէնելոն չմոռցաւ թէ եպիսկոպոսին պարտականութիւնն է քարոզել։ Իր մայր եկեղեցիին եւ քաղաքին միւս եկեղեցիներուն մէջ իր ձայնն ստէպ լսելի ըրաւ։ Մեծ բեմախօսներու դար էր այն։ Մեծագոյն բեմախօսներէն ոմանք որ երբեք ապրած են՝ իր ժամանակակիցներն էին։ Սակայն Ֆէնելոն անունն անոնց դասակից չեղաւ։ Նա չէ անաց բեմախօս ըլլալ։ Նկատեց թէ դործնական նպատակներու համար քարոզութեան ընտանեկան ոճն աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլայ։ Բեմէն ողեւորութեամբ կը խօսէր կրօնական նիւթերու վրայ, բայց չատ ընտանեբար, ձայնի նոյն չեչտով եւ նոյն համոզկեր եւ անոյշ սճով, որով սիրտեր կը դրաւէր առանձին տեսակցութիւններու մէջ։ Իր հրատարակած քարոզներէն կ'երեւի թէ, թէեւ բնաւ չգիտցաւ թողուլ այն դրութիւնը որուն մէջ մնած էր, իր պաղատարներէն աւելի աւետարանական էին քան իր եկեղեցւոյն յայնժամուս հետեւողներուն մեծամասնութեան դաղափարները։

Անձկութիւն ունէր իր թեմին եկեղեցականներուն իմացական եւ բարոյական վիճակը բարձրացնելու։ Շատ չանաք եւ ալեւտութիւն նուիրեց իր թեմի աստուածաբանական վարժարանին, ուր կը պատրաստուէին անոնք։ Ընտանեբար կը տեսակցէր վարժարանին մէջ կրթուող երիտասարդներուն հետ եւ անձնասէր ծանօթութիւն կը հաստատէր իր բոլոր ձեռնադրեալներուն հետ։ Սովոր էր յորդորել զանոնք խորհրդի եւ լեղուի պարզութիւն մշակելու եւ դասական հին մատենագրութիւնն ուսումնասիրելու, մանաւանդ Յունականը ուր պիտի դանէին յանձնարարուած պարզութեան օրինակներ։ Շատ այցելուներ կ'ունենար քամպրէի մէջ որ Ֆրանսայի եւ Ֆլանտրայի միջեւ պղտոցային վրայ կ'իյնար։ Վէրապրէ պաշտօնատարներ կը տեսնուէին երբեմն իր սեղանին չուրջ, եւ Վէրապրէ կը վերադառնային դովել աքսորական արքեպիսկոպոսը, զոր կը նկարագրէին իբրեւ նոյնքան նուիրուած իր պարտականութիւններուն եւ միանգամայն նոյնքան զուարթ եւ հրապուրիչ որքան եղած էր արքունեաց մէջ։

Այդ միջոցին Ֆրանսա ունէր պերճախօս քարոզիչներ, որոնց քարոզները անմիջական ամբաւ տպաւորութիւն կը գործէին։ Այդ տպաւորութիւնները գործող բեմախօսութիւնները խնամով կը պատրաստուէին եւ տեսնախօսաց արուեստին բոլոր ճարտարութիւններով կ'արտասանուէին, եւ չատ անգամ ունկնդիրներու աքանչացման բարձրաձայն արտայայտութիւններով կ'ողջունուէին։ Այս ամենուն կարեւորութիւն չէր ընծայեր Ֆէնելոն։ Այդ տեսարաններէն ոչ քարոզչին, ոչ ունկնդրին օգտակար կը համարէր։ Կը դրէ թէ օգտակար չհամարիր որ քարոզիչն երկար տեսնախօսութիւն մը ընէ կիրակի օր եւ անյայտ ըլլայ օրուան մնացեալ մասին մէջ։ Կը կարծէ թէ աւելի աղէկ կ'ըլլայ, եթէ տայ կարճ քարոզ մը եւ քիչ մը այժ պահէ իր պաշտօնին միւս ոչ նուազ կարեւոր գործերուն համար։ Կը տարակուսի ալ խօսքերու չքեղ պատրաստութեան առաւելութեան վրայ։ Ինք կը սիրէր ընտանեկան բարբառը եւ խօսակցական ոճը։ «Նմանելու չէք» կը դրէ, «անոնց որոնք միշտ կ'տեսնախօսին, բայց երբեք չեն խօսիր իրենց ունկնդիրներուն։ Ձեր ունկընդիրներուն խօսելու էք այնպէս համոզուած, յարգական եւ ուշադրաւ եղանակաւ որ անոնց իւրաքանչիւրը կարծէ թէ իմանուածուրի իրեն կը խօսիք։ Այս է ձայնի բնական, ընտանեկան եւ սրտագրաւ չեչտերուն առաւելութիւնը։ Մի կարծէք թէ կրնաք յուզմունք արտայայտել ձայնի սոսկ սաստկութեամբ։» Թշնամի էր նախչուն ոճի, եւ կը սիրէր այն տեսնախօսութիւնները, որոնց մէջ ունկնդիրները կը մոռնան քարոզիչը եւ

կը յիշեն միայն անոր նիւթը։ Շատ կը յեղյեղէր թէ քարոզչին հարկ է ամենէն բարձր չարժառիթները տածել եւ իր կեանքը քարոզ մը հանդիսացնել։ «Մարդիկ քարոզչին կեանքին աւելի կը հաւատան քան անոր խօսքերուն,» կ'ըսէր։

Մեծ նամակագիր էր Ֆէնէլոն։ Շատ բարեկամներ չահած էր։ Եւ անոնք ստէպ կը դրէին իրեն եւ խորհուրդ կը հարցնէին։ Իր Թղթակցութեան մէջ կը տեսնենք թէ խորհրդատուի դեր կը կատարէր։ Նէ չատ սիրելի ու ճարտար խորհրդատու էր։ Կը ճանչնար մարդիկ եւ կարող էր արագութեամբ նշմարել անոնց թերութիւնները եւ մեղքերը։ Բայց ասոնք արդեօք մը չէին ըլլար ասոր սիրոյն, վասն զի այն՝ ճշմարիտ ցոլացումն էր Աստուածային սիրոյն։ Ֆէնէլոնի ղրոնները չատեր բարեպաշտութեան չատ հոգածու էին։ Բայց օրուան հակումը արտաքին բարեպաշտութեան կողմն էր։ Այրեր եւ կիներ կը կարծէին թէ աչխարհէ կը հրաժարէին երբ կրօնական տուն մը քաշուէին։ Ֆէնէլոն իր սովորական սրատեսութեամբ մատնացոյց ըրաւ այդ սխալը, եւ Նոր Կտակարանին հետեւելով պնդեց թէ աչխարհասիրութիւնը սրտին բնական է։ «Կը ծաղրենք աչխարհը,» ըսաւ, «եւ սակայն մեր սրտերուն մէջ կը կրենք զայն։ Աչխարհ այն մարդոց բազմութիւնն է որ իրենց անձերը կը սիրեն։» Աչխարհասիրութիւնը սահմանեց իբրեւ «սրտին պաղութիւնն հանդէպ Աստուծոյ։» Աստուծոյ թագաւորութիւնը ձեր ներսիդին է, ոչ թէ բարեպաշտութեան արտաքին գործերու մէջ։ Այս էր Աւետարանը զոր Ֆէնէլոն ամբողջ իր կեանքին մէջ քարոզեց չինականներուն ու պալատականներուն։

Իր վարդապետութիւնն էր օդտակար բողոք մը՝ կրօնքը արարողութիւններէ բաղկացած ցուցնելու եւ հոգեւորութիւնը զանց ընելու համար։ Բազմազբաղ կամ հանրային կեանք վարելու սոիպուած մարդոց սա խորհուրդը կու տար թէ ղԱստուած տեսնելու համար պէտք չունին մեկուսանալու։ Եթէ իրենց սիրտերը լի են սիրով առնա, կրնան անոր հետ հաղորդութիւն ունենալ իրենց ղբաղումներուն մէջ անդամ այն կարճ դադարներու մէջ, որ ուրիշներու համար անգործութեան եւ ձանձրոյթի ժամեր են։ Բարեկամի մը խորհուրդ տուաւ իր կենցաղավարութեան արտաքին ընթացքին մէջ բան մը չփոփոխել բաց ի յատակօրէն ծուռ բաներէն։ Ինչ որ, կ'ըսէ, կ'ուզէր ղխաւորապէս տեսնել, չարժառիթի փոփոխութիւն էր եւ ոչ գործերու։ «Ձեմ խօսիր ես ձեր բարի գործերուն թիւը աւելցնելու վրայ։ կը փափաքիմ միայն որ Աստուծոյ սէրէն չարժուած ընենք ինչ որ առաքինի վարուց տէր բարի անձեր կ'ընեն պատուոյ ղդացումէ եւ անձնասիրութենէ մղուած։» Ուղիղ պարտականութիւններ եւ ուղիղ ղդացումներ ինքնաբերաբար կու գան այն մարդուն որուն սիրտը սիրով լեցուն է։ «Երանելի պիտի ըլլաք,» կը դրէ, «երբ սիրոյ գործը սորված ըլլաք։ Պէտք չունինք հարցնելու թէ Աստուծոյ նկատմամբ ի՛նչ պիտի ընենք երբ սիրենք զայն։ Մեր բարեկամը պատուասիրելու համար քնաւ դժուարութիւն չենք կրեր։ Մեր սիրտը կը բանանք անոր։ Անոր ուղղելու խօսքեր գտնելու համար չենք չուարիր։ Այլ կը խօսինք առանց կանխամտածութեան։ Անկէ չենք քաչուիր քնաւ։ Եւ նոյն իսկ երբ ըսելիք մը չունինք, կը սիրենք անոր ընկերութիւնը վայելել։»

Ֆէնէլոն չարունակեց Քամպրէի մէջ քնակիլ եւ անչուշ կատարել իր պաչտօնին յատուկ պարտականութիւնները։ 1714 տարւոյն վերջը կատքէն վար ինկաւ։ Այս արկածը ի սկզբան ծանր բան մը չթուեցաւ, բայց ինք չատ տկար էր եւ զէղ ազդեցութիւն կրեց։ Ցունուարի մէջ ծանրապէս հիւանդացաւ։ Կը պատմուի թէ այս հիւանդութեան վեց օրերուն մէկ ոտքին չուղեց իր միտքն ուրիշ բան ընել, բայց միայն Սուրբ Գիրքը, զոր չարունակ կարդացուց իր քով։ Իր իսկ ընտրութեամբ ոչ մէկ աչխարհային խնդրոյ զարձուց իր ուչադրութիւնը, եւ վերջին երկու օրուան եւ գիչերուան մէջ չարունակ խնդրեց իր չուրջ եղողներէն որ կրկնեն Սուրբ Գրոց այն համարները որ իր վիճակին կը յարմարին։ «Ներչն կրկնեցէք այն Աստուածային խօսքերը,» կը զոչէր յաճախ, եւ ապա կը ջանար կրկնել զանոնք նուաղեալ ձայնով, մինչ իր աչքը եւ բոլոր դէմքը կը լուսաւորուէին նուիրական խօսքերէն ներչնչուած հաւատքի եւ սիրոյ պայծառ արտայայտութեամբ։ Ա.հաւասիկ անոր վերջին խօսքերէն ոմանք, «Հիմա խորտակես կը ղեամ ինչ որ իմ Փրկիչս քաչեց մեղի համար։» «Այս, Տէր, քու կամքդ եւ ոչ իմս։» Մեռաւ 1715 Ցունուար 17ին։ Մեռաւ, ինչպէս ապրած էր, ուրիշներու հանդէպ քաղցր համբերութեամբ եւ յարգանքով լեցուն։ Ոչ դրամ, ոչ պարտք թողուց իր ետեւ։

Ֆէնէլոն մեղմ բայց նաեւ ղօրաւոր ոգւոյ տէր էր։ Իր ոյժը յաւիտենական աղբիւրէ մը կ'առնէր։ Այնչափ առ հասարակ Աստուծոյ երկիւղով եւ սիրով կ'ապրէր որ մարդոց տհաճութիւնն անոր դոյղն սարսափ կ'ազդէր։ Մինչեւ վերջը հարազատ անդամ մնաց Հռոմէական եկեղեցւոյ։ Իր նկատմամբ ունէր այն տարրերը, որ ամենէն աւելի կը մօտենան Բողոքականներու ամենէն սիրելի աւետարանական ճշմարտութիւններուն։

ՆԱՄԱԿ՝ ՔՂԻԷ

Ցուլիս 23ին (Հ. Տ.) անլուր եւ յեղակարծ չարժում մը, տարաձայնութիւն մը եղաւ։ «Կուսակալը կու գայ» խօսքը հազիւ 5 վայրկեան կրկնուեցաւ, նորին վեհափառութիւնը յանկարծ իւր ողջոյնը տուաւ ընդ առաջ երթալու համար ըստ արժանւոյն դնո չպատրաստած խմբակին, որ տակաւին քաղաքէն դուրս եղած չէր կրցած։

Քաղաքային, դինուորական եւ ժողովրդային մեծարանքները վայելչապէս տրուեցան։ Վասն. Բէուֆ փաչա իրը օր կեցաւ ի Գասապա, եւ առաջին օրէն սկսելով մինչեւ վերջին օրուան վերջին ժամը չահեկան գործերով զբաղեցաւ։ Քաղցրութեամբ, սիրով եւ երկայնմտութեամբ ուչ դրաւ ժողովրդային դիմումներուն։ Ինչպէս որ իւր ներողամտութիւնը, սէրն ու համակրանքը ցոյց տուաւ հաւատարիմ, հրա եւ հնազանդ ժողովրդեան, նոյնպէս իւր ցասումն ու բարկութիւնը յայտնեց զանցառու անձանց դէմ։

Կրթական պաչտօնեաները խրախուսեց, եւ յորդորեց որ այսուհետեւ աւելի ուժ տան դպրոցներու եւ եկեղեցւոյ զարգացման, բացատրելով մեր սիրեցեալ Օգոստափառ վեհապետին հոգատարութիւնն ու փափաքը իւր հպատակաց կրթութեան եւ յառաջդիմութեան մասին։ Որը աչակերտ մը ներկայացաւ բարեչիչատակ Սանասարեան վարժարանի Ա. Տեսուչ Մատաթեան Յովսէփ էֆէնտիի, աղաչելու համար որ ղինքը յիչեալ վարժարանին մէջ ընդունելու չնորհն ընէ։ Բարեդութ Վասմ. Կուսակալը գուրգուրանօք խոստացաւ կարելին տանիլ ղայն եւ բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ դնել իրեն սան ընելու վեհանձնութեամբ։ Քղեցին հրճուեցաւ այս անակնկալ այցելութեան համար եւ կը բաղձայ որ չատ անգամներ վայելէ այս պատիւը, եւ այս առթիւ ի խորոց սրտէ բարեմաղթութիւններ կ'ընէ վեհափառ կայսեր արեւչատութեան նաեւ պետութեան եւս քան զեւս բարգաւաճման համար։

Քղի-Գասապա ԱՆԴՐԷԱՍ ԻՓՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
1/13 Օգոստոս 1898

Մոկունքի (Մուչի մօտ) Աւետարանական եկեղեցւոյ հովիւ Պատ. Յակոբ Գաբրիէլեան Օգոստ. 29ին Լիւնամսակայ հիւանդութենէ մը ետեւ մեռաւ Կ. պոլսոյ մէջ։

ԱԶԳԵՐ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Նոր տարեչրջանը կը սկսի Երեքչաբթի, Սեպտեմբեր 6ին (Ն. Տ.)։ Դիչերօթիկ աչակերտները կը վճարեն տարեկան տասնըհինգ (15) Օսմ. ոսկի։ Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել Ստամպօլ՝ Աւերիգան Խան Յովհաննէս աղա Գոնտայեանի, կամ Պարտիզակ՝ վարժարանին Տնօրէն Տր. Ր. Զէյմպըրսի

ՀԱՑՈՒՀԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ԱՏԱԲԱԶԱՐ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեչրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 7ին (Ն. Տ.) Դչ. առաւօտ։ Տարեթոչակն է 10 Օսմ. ոսկի, հատուցանելի երկու մասնավճարով. 5 ոսկի Սեպտ. ի սկիզբը, 5 ոսկի Բ. չրջանի սկիզբը։ Դաչնակի համար 3 եւ երգեհոնի համար 1 ½ ոսկիի յաւելուածական դուարձ մը կը պահանջուի։ Մասնավճարք ժամանակին վճարուելու են անվրէպ։ Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել առ Յովհաննէս աղա Գոնտայեան, կամ առ Տր. Սերովբէ էֆ. Գալալճեան, Ատաբազար։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈԼԷՋ ԱՂՋԿԱՆՑ ԻՍԿԻԻՏԱՐ

Վարժարանս պիտի վերաբացուի Սեպտ. 15ին։ Դիչերօթիկ աչակերտուհիները պիտի վերադառնան Սեպտ. 14ի երեկոյին։ Անոնց վերաբերութիւններ պիտի ընծայուին արդի լեզուներու եւ վարժարանական ամէն ուսումներու աւանդման համար։ Եւրոպական կրթութիւն առած հիւանդապահ մը պիտի գտնուի վարժարանին մէջ։ Աչակերտուհի տալու համար դրել առ Տնօրէն Տր. Փէթրիք, Պայազըդ Հասւս, Սթամպոլ, կամ դիմել ուղղակի վարժարանը Սեպտ. 1է եւեթ։

ԱՆԱԹՈԼԻԱ ԳՈԼԷՋ

Սեպտ. 2/14ին պիտի վերաբացուի վարժարանս, նմանապէս Աղչկանց դիչերօթիկ դպրոցը։ Այդ օրէն առաջ հասնելու են ամէն ուսանողներ, երկու օր առաջ ալ՝ ամէն նոր աչակերտներ, որպէս զի մուից քննութիւնները տան։ Ընդունելութեան կանոնները խստիւ պիտի գործադրուին։ Կը պահանջուի նաեւ բարի վարուց արժանահաւատ վկայագիր։ Անոնց համար որ կարող չեն ստորին նախապատրաստական կարգը մտնել՝ ոեւէ տնօրինութիւն կարելի չէ ընել։ Տասներկուքէն մինչեւ տասնեւհինգ տարեկան աչակերտներ փոխան 10 ոսկւոյ պիտի վճարեն 11, եւ ամէն աչակերտ 6 ոսկւոյ առաջին մասնավճարը պիտի հատուցանէ անմիջապէս երբ վարժարան մտնէ։ Ուրիչ տեղեկութիւններու համար դիմել առ Տնօրէնութիւն վարժարանին, Մարսուան։

Երիտասարդաց կիրակնօրեայ աղօթքի ժողովը կը սկսի ժամը 8ին (Ը. Թ.) Պայազըդ Հասւսի մատրան մէջ։ Յորդորածութեան նիւթն է կող. Գ. 13 համարը։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ Սէլամլըղի արարողութենէն եւեւ Սպանիական դեսպան Քամիլօ տի Սակրատօ մարքիզը, ապա Պուլկարական գործակատար Մ. Մարքով եւ Պուլկարիոյ Առեւտրական եւ երկրագործական նախարար Մ. Վէլիչքով պատիւ ունեցան ոչ–պաշտօնապէս ներկայանալու Ն. Կ. Վեհափառութեան։

Մայրաքաղաքիս ամէն կողմը մեծամեծ պատրաստութիւններ տեսնուեցան արժանապատիւները եւ չքեղապէս զարդարելու համար Վեհ. Սուլթանի գահակալութեան տարեդարձը։ Երէկ վիշերը անգամ մը եւս անսովոր դեղեցկութեամբ եւ փառքով փայլեցաւ Վոսփոր եւ ամբողջ մայրաքաղաքը։ Վոսփորի երկու ափունքը եւ մայրաքաղաքին ուշագրաւ ամէն բարձունքն ու հանրային պաշտօնատուներ եւ երեւելիներու ընակարանները լուսազարդուեցան, նամանաւանդ նաւահանգստին նաւերը եւ դեսպանատանց պահականաւերը։ Շնորհաւորութիւնները չորեքշաբթի առտու կայս. պալատին մէջ։ Կայս. հրամանաւ Թնդանօթարանի վերաակնութեան պատուիրուած է Մէտրէսէներու բաժնել այն գումարը որ հրթիռներու կը ծախսուէր։ Կայս. անձնական գանձուն ալ պատուիրուած է իւրաքանչիւր Մէտրէսէի 1,500 դահ. տալ, անով սէտք եղածին չափ չաքար գնելու եւ մնացեալը Մէտրէսէներու մէջ գանուողներուն բաժնելու համար։ Կարգադրուած է նոյն օր կատարել Կայս. Բժշկական վարժարանի քաղաքային ճիւղին մէջ չինուած նոր հիւանդանոցին բացումը։ Հիւանդանոցը կը պարունակէ զանազան ճիւղեր, միքրոսպիտնական աշխատանոց, ծննդաբերութեան սրահ, եւն.։ Կարգադրուած է նոյնն օր կատարել Կայս. Բժշկական վարժարանի քաղաքային ճիւղին մէջ չինուած նոր հիւանդանոցին բացումը։ Հիւանդանոցը կը պարունակէ զանազան ճիւղեր, միքրոսպիտնական աշխատանոց, ծննդաբերութեան սրահ, եւն.։ Կարգադրուած է նոյն օր կատարել 36 քանատարկեաններ, որոնք իրենց պատժոյ պայմանաժամուն երկու երրորդը լրացուցած են։ Հրամայուած է նաեւ ազատ արձակել գինուորական այն քանատարկեանները, որոնց դատապարտութեան պայմանաժամուն երկու երրորդը լրացած է։

Ցոյն եւ Հայ պատրիարքարաններուն եւ Հրեից Սինակոկին մէջ նոյն օր բոլոր պաշտօնատուներ եւ առեւտրանոցները ամբողջութիւնը ներս ներկայացութեամբ ազօթքներ մատուցուեցան Վեհ. Սուլթանի արեւշատութեան համար։

Պուլկարիոյ առեւտրական եւ երկրագործական նախարար Մ. Վէլիչքովի առաջին կարգի Օսմանիյէ պատուանշան շնորհուեցաւ։

Ելեւմտական նախարարութեան հաշուակալ Բէյատ պէյ Ելեւմտական նախարար անուանեցաւ։

Առաջին կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան շնորհուեցաւ Պիթլիսի կուսակալ Մէհմետ Էֆ.ին։

Լիագաթի արծաթ չքադրամ շնորհուեցաւ Կայս. պալատան թարգմանիչ եւ տպագրական տեսչութեան դիւանապետ Պաուտաեան Պօղոս Էֆ.ին։

Թելեմանական դեսպան Պաուն Ֆոն Մարշալ որ արձակուրդով մեկնած էր մայրաքաղաքէն՝ չաթթ վերադարձաւ ճեպընթաց կառախմբով։

Հոլանտական դեսպան Մ. Վան Տէր Սթաալ Վան Փիերչիլ որ քանակէս էր արձակուրդով՝ ուրբաթ մայրաքաղաքս վերադարձաւ Քէօթէհիէի ճամբով, եւ երէկ Հոլանտական դեսպանատան մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն մը եղաւ Հոլանտայի Թագուհուհոյն ծննդեան տարեդարձին առթիւ։

Թուրքեւրոպական պատերազմին առեն Օսմ. Պանքայի կողմէ Թեսալիա ղրկուած բժշկական յանձնաժողովին անդամ Ֆուատ Սիւրէյիա պէյ Հանրային պարտքի վարչութեան պաշտօնատան մօտերը հիմնած է «Շիֆա Եաթախանէսի» անունով հիւանդանոց մը, որու բացումը չաբաթ օր տեղի ունեցաւ պաշտօնապէս։

Պետական խորհուրդը նոր կանոն մը ընդունեցաւ կշիռներու եւ չափերու նկատմամբ։ Այսուհետեւ մին եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներ հին քաշով պիտի ծախուին։ Բայց բոլոր պաշտօնատուններու կշռական գործողութիւնները տասնորդական դրութեամբ պիտի կատարուին։ Գալով չափերուն, մետրական դրութիւնն ամէն տեղ պարտաւորիչ պիտի ըլլայ, վասն զի հանրութիւնն արդէն վարժուած է անոր։

Սուտանի արշաւանքին ներկայ վիճակին վրայ Գահիրէէ կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդուին Վիէննական թերթերուն։ Շապլոքայի կողմերը հաւաքուած իբր երկու հազար Սուտանցիներ հալածելով նետ կոչուած են։ Օգոստ. 17ին սպարապետ Ռիչըրը փայլ քանի մը ապայի եւ հինգ հարիւր հեծելազօրաց ընկերակցութեամբ մինչեւ Շապլոքա դացած եւ հետաքննութիւններ կատարելով հասկցած է թէ Շապլոքայի դիրքերը թողուած են Սուտանցիներէն։ Ապա հոն ապատող թնդանօթակրով մը վերադարձած է Ամպարա որ եգիպտական զօրաց բանակատեղի է։ Անմիջապէս հրամայած է երթալ եւ այն դիրքը պրաւել։ Փամ մը եռքը հետեւակազօրաց առաջին գունդը ճամբայ ելլելով եօթը ժամու արշաւանքէ մը ետեւ հասած է Շապլոքա եւ գրաւած է ամրութիւնները։ — Եգիպտական եւ Անգլիական բոլոր զօրքերը, թուով 23,000, առողջ եւ լաւ վիճակի մէջ խմբովին կ'արշաւեն դէպ Օմտուրման առանց սեւէ արգելքի բախելու։ Վճռական ճակատամարտ մը մօտալուտ է։

Պահեստի զօրքերն ազատ պիտի ըլլան Թէմմուզի սուրբէ։

Կայս. հրամանաւ որոշուած է երկու յանձնաժողով կազմել որպէս զի երթան կատարել Իզմիր–Գասապա երկաթուղւոյն Սալիչէհիր–Ուշագ եւ Ուշագ–Գարահիսար ը Սահիպ ճիւղերուն քննութեան եւ առժամեայ ընդունելութեան գործողութիւնը։

Զեռնհաս իշխանութիւնը՝ ուր որ պէտք է՝ պատուիրած է առանձին տետրակ պատրաստել եւ հոն նշանակել Օսմ. պետութեան երկիրներէն օտար երկիր ուղեւորողներուն անունները, ղբաղումները, բնակավայրերը եւ օտար երկրի այն քաղաքը կամ դիւղը ուր կ'ուղեւորին անոնք, եւ ապա այդ տետրակները ամէն ամսոյ վերջ մայրաքաղաք ղրկել։

Գոնեայի Թէքէ գաւառին մէջ անցեւանները կառավարական անտառէն հրդեհ ծագելով 3,500 արտավար տեղ այրեցաւ։

Ս. յոյնի նահանգին խոզկաղնի այս տարուան բերքը մէկ միլիոն կիլոկրամ կը հաշուուի։ Տեղական ոսպառումը 100,000 կիլոկրամ է, մնացեալը օտար երկիր կը ղրկուի։ Տարին 300,000 կիլոկրամ Անգղիա կը ղրկուի եւ 30,000՝ Ռուսիա։

Իրաւաբանական վարժարանէն այս տարի 42 չրջանաւարտ եղան։

Ս. յոյնի նահանգին Իտարէի ծողովը դատեց տեղւոյն նամակատան աւանդներու պաշտօնեայ Օսման էֆ.ն եւ քարտուղարը Մուսա Քեազիմ էֆ., որոնք զեղծումներ գործած էին Իզմիրի նամակատան մէջ։ Մուսա Քեազիմ էֆ. դատապարտուեցաւ երկամեայ բանտարկութեան եւ իր չորթած դրամին հատուցման։

Հինգշաբթի երբ աղ բեռցած կառք մը Սարայպուրնուի ծովեղերքէն կ'անցնէր, ձիերը խրտչելով ծռձռ լինկան եւ իրենք ու կառքն ընկղմեցան։

Իզմիրի մաքսատան օտար ապրանաց ամբարանոցէն կիրակի հրդեհ ծագեցաւ եւ բոլոր ամբարներն այրեցան, քսան հազար ոսկւոյ արժողութեամբ ապրանք մոխիր դարձնելով։

Կ. Պոլսոյ Թրամուէյի ընկերութիւնը որոշած է մինչեւ Թաթաւլա դիծ մը չինել։ Ընկերութեան երկրաչափները քանի մը օրէն պիտի որոշեն այդ դծին ուղղութիւնը։

Շաբաթ օր Մեծ Կղզիին առջեւ տեղի ունեցաւ նաւարշաւը մեծ յաղողութեամբ։ Ներկայ էին գրեթէ բոլոր դեսպանները եւ տեղացի ու օտարազգի երեւելի անձնաւորութիւններ։ Տասնեւվեց մրցումներ կատարուեցան։ Նաւարշաւի հասոյթին մէկ մասով Մեծ Կղզիի աղքատներուն փայտ եւ ածուխ պիտի գնուի։

Վեհ. Սուլթանը իր դահակալութեան տասնեւարդին առթիւ հրամայած է աւելցնել պետական հացի եւ մսի պարէնը որ կը տրուի եէնիչէրի Ազգ. Հիւանդանոցին եւ Որբանոցին։

Մեծ չուխային այն մասերը որոնց նորոգութիւնն աւարտած է երէկ Վեհ. Սուլթանին դահակալութեան տարեդարձին առթիւ հանդիսապէս բացուեցաւ։

Հանրային պարտքի վարչական խորհրդին նախագահ Մ. Պէոժէ երկուշաբթի ուղեւորեցաւ Փարիզ։

Շաբարի դինը եւրոպական հրապարակներուն մէջ բարձրացաւ։

Հիւսկ այրին խոստացաւ 60,000 Օսմ. ոսկի նուիրել Սէլանիկի Հրեայ ժողովրդին։

Սոֆիայի մէջ կազմուեցաւ Առեւտրական Դրամատուն անունով ընկերութիւն մը, որ սեղանաւորական ամէն գործառնութիւններով պիտի զբաղի։ Ընկերութեան առաջին պարտակատութիւնը պիտի ըլլայ ապահովցնել Պուլկարիոյ առեւտրական եւ սեղանաւորական յարաբերութիւնները Եւրոպական տէրութիւններուն հետ։

Թուրքիոյ եւ Ցունաստանի միջեւ հիւպատոսական պայմանագրութեան բանակցութիւնները ի մօտոյ պիտի սկսին։

Ռուսիայէ գաղթած այն աղանդաւորները, որոնց Կ. պոլիս ժամանումը ծանուցինք անցեալ չաբթու, չաբաթ հասան Լարնաքա (Կիպրոս)։ Տեղական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ անոնց բնակութեան համար։

Պուլկարիոյ անատնաբոյժներէն մէկը Կ. պոլիս պիտի գայ ուսումնասիրել արջառախտի միքրոպին դիւտը, զոր վերջերս ըրաւ Տր. Նիքոլ։

Թնդանօթարանի վերատեսչութեան խընդրանօք Կայս. հրաման մը կ'արտօնէ մաքրել Բոսֆէրի Գաղտի առջեւ գտնուած նաւահանգիստը։

Երէկ առաւօտ ժամը 9ին (Ը. Թ.) հրդեհ ծագեցաւ Պէօյիւքտէրէի նաւահանգստին մօտ եւ հովին սաստկութեան եւ ջուրի նուազութեան պատճառաւ կարելի չեղաւ անոր ծաւալման առջեւն առնել, մինչեւ որ այրեց գիւղին վարի մասն ամբողջ, իբր 150 տուն։ Ուրախ ենք որ Բողոքականներու աղգապետ Վահմ. Յակոբ էֆ. Պօյաճեանի բնակարանը, որ հրդեհուած մասին մօտ կը գտնուի, անվնաս աղատուեցաւ։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ Սէլամլըղի արարողութենէն եւեւ Սպանիական դեսպան Քամիլօ տի Սակրատօ մարքիզը, ապա Պուլկարական գործակատար Մ. Մարքով եւ Պուլկարիոյ Առեւտրական եւ երկրագործական նախարար Մ. Վէլիչքով պատիւ ունեցան ոչ–պաշտօնապէս ներկայանալու Ն. Կ. Վեհափառութեան։

Մայրաքաղաքիս ամէն կողմը մեծամեծ պատրաստութիւններ տեսնուեցան արժանապատիւները եւ չքեղապէս զարդարելու համար Վեհ. Սուլթանի գահակալութեան տարեդարձը։ Երէկ վիշերը անգամ մը եւս անսովոր դեղեցկութեամբ եւ փառքով փայլեցաւ Վոսփոր եւ ամբողջ մայրաքաղաքը։ Վոսփորի երկու ափունքը եւ մայրաքաղաքին ուշագրաւ ամէն բարձունքն ու հանրային պաշտօնատուններ եւ երեւելիներու ընակարանները լուսազարդուեցան, նամանաւանդ նաւահանգստին նաւերը եւ դեսպանատանց պահականաւերը։ Շնորհաւորութիւնները չորեքշաբթի առտու կայս. պալատին մէջ։ Կայս. հրամանաւ Թնդանօթարանի վերատեսչութեան պատուիրուած է Մէտրէսէներու բաժնել այն գումարը որ հրթիռներու կը ծախսուէր։ Կայս. անձնական գանձուն ալ պատուիրուած է իւրաքանչիւր Մէտրէսէի 1,500 դահ. տալ, անով սէտք եղածին չափ չաքար գնելու եւ մնացեալը Մէտրէսէներու մէջ գանուողներուն բաժնելու համար։ Կարգադրուած է նոյն օր կատարել Կայս. Բժշկական վարժարանի քաղաքային ճիւղին մէջ չինուած նոր հիւանդանոցին բացումը։ Հիւանդանոցը կը պարունակէ զանազան ճիւղեր, միքրոսպիտնական աշխատանոց, ծննդաբերութեան սրահ, եւն.։ Կարգադրուած է նոյնն օր կատարել 36 քանատարկեաններ, որոնք իրենց պատժոյ պայմանաժամուն երկու երրորդը լրացուցած են։ Հրամայուած է նաեւ ազատ արձակել գինուորական այն քանատարկեանները, որոնց դատապարտութեան պայմանաժամուն երկու երրորդը լրացած է։

Ցոյն եւ Հայ պատրիարքարաններուն եւ Հրեից Սինակոկին մէջ նոյն օր բոլոր պաշտօնատուներ եւ առեւտրանոցները ամբողջութիւնը ներս ներկայացութեամբ ազօթքներ մատուցուեցան Վեհ. Սուլթանի արեւշատութեան համար։

Պուլկարիոյ առեւտրական եւ երկրագործական նախարար Մ. Վէլիչքովի առաջին կարգի Օսմանիյէ պատուանշան շնորհուեցաւ։

Ելեւմտական նախարարութեան հաշուակալ Բէյատ պէյ Ելեւմտական նախարար անուանեցաւ։

Առաջին կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան շնորհուեցաւ Պիթլիսի կուսակալ Մէհմետ Էֆ.ին։

Լիագաթի արծաթ չքադրամ շնորհուեցաւ Կայս. պալատան թարգմանիչ եւ տպագրական տեսչութեան դիւանապետ Պաուտաեան Պօղոս Էֆ.ին։

Թելեմանական դեսպան Պաուն Ֆոն Մարշալ որ արձակուրդով մեկնած էր մայրաքաղաքէն՝ չաբաթ վերադարձաւ ճեպընթաց կառախմբով։

Հոլանտական դեսպան Մ. Վան Տէր Սթաալ Վան Փիերչիլ որ քանակէս էր արձակուրդով՝ ուրբաթ մայրաքաղաքս վերադարձաւ Քէօթէհիէի ճամբով, եւ երէկ Հոլանտական դեսպանատան մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն մը եղաւ Հոլանտայի Թագուհուհոյն ծննդեան տարեդարձին առթիւ։

Թուրքեւրոպական պատերազմին առեն Օսմ. Պանքայի կողմէ Թեսալիա ղրկուած բժշկական յանձնաժողովին անդամ Ֆուատ Սիւրէյիա պէյ Հանրային պարտքի վարչութեան պաշտօնատան մօտերը հիմնած է «Շիֆա Եաթախանէսի» անունով հիւանդանոց մը, որու բացումը չաբաթ օր տեղի ունեցաւ պաշտօնապէս։

Պետական խորհուրդը նոր կանոն մը ընդունեցաւ կշիռներու եւ չափերու նկատմամբ։ Այսուհետեւ մին եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներ հին քաշով պիտի ծախուին։ Բայց բոլոր պաշտօնատուններու կշռական գործողութիւնները տասնորդական դրութեամբ պիտի կատարուին։ Գալով չափերուն, մետրական դրութիւնն ամէն տեղ պարտաւորիչ պիտի ըլլայ, վասն զի հանրութիւնն արդէն վարժուած է անոր։

Սուտանի արշաւանքին ներկայ վիճակին վրայ Գահիրէէ կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդուին Վիէննական թերթերուն։ Շապլոքայի կողմերը հաւաքուած իբր երկու հազար Սուտանցիներ հալածելով նետ կոչուած են։ Օգոստ. 17ին սպարապետ Ռիչըրը փայլ քանի մը ապայի եւ հինգ հարիւր հեծելազօրաց ընկերակցութեամբ մինչեւ Շապլոքա դացած եւ հետաքննութիւններ կատարելով հասկցած է թէ Շապլոքայի դիրքերը թողուած են Սուտանցիներէն։ Ապա հոն ապատող թնդանօթակրով մը վերադարձած է Ամպարա որ եգիպտական զօրաց բանակատեղի է։ Անմիջապէս հրամայած է երթալ եւ այն դիրքը պրաւել։ Փամ մը եռքը հետեւակազօրաց առաջին գունդը ճամբայ ելլելով եօթը ժամու արշաւանքէ մը ետեւ հասած է Շապլոքա եւ գրաւած է ամրութիւնները։ — Եգիպտական եւ Անգլիական բոլոր զօրքերը, թուով 23,000, առողջ եւ լաւ վիճակի մէջ խմբովին կ'արշաւեն դէպ Օմտուրման առանց սեւէ արգելքի բախելու։ Վճռական ճակատամարտ մը մօտալուտ է։

Պահեստի զօրքերն ազատ պիտի ըլլան Թէմմուզի սուրբէ։

Կայս. հրամանաւ որոշուած է երկու յանձնաժողով կազմել որպէս զի երթան կատարել Իզմիր–Գասապա երկաթուղւոյն Սալիչէհիր–Ուշագ եւ Ուշագ–Գարահիսար ը Սահիպ ճիւղերուն քննութեան եւ առժամեայ ընդունելութեան գործողութիւնը։

Զեռնհաս իշխանութիւնը՝ ուր որ պէտք է՝ պատուիրած է առանձին տետրակ պատրաստել եւ հոն նշանակել Օսմ. պետութեան երկիրներէն օտար երկիր ուղեւորողներուն անունները, ղբաղումները, բնակավայրերը եւ օտար երկրի այն քաղաքը կամ դիւղը ուր կ'ուղեւորին անոնք, եւ ապա այդ տետրակները ամէն ամսոյ վերջ մայրաքաղաք ղրկել։

Գոնեայի Թէքէ գաւառին մէջ անցեւանները կառավարական անտառէն հրդեհ ծագելով 3,500 արտավար տեղ այրեցաւ։

Ս. յոյնի նահանգին խոզկաղնի այս տարուան բերքը մէկ միլիոն կիլոկրամ կը հաշուուի։ Տեղական ոսպառումը 100,000 կիլոկրամ է, մնացեալը օտար երկիր կը ղրկուի։ Տարին 300,000 կիլոկրամ Անգղիա կը ղրկուի եւ 30,000՝ Ռուսիա։

Իրաւաբանական վարժարանէն այս տարի 42 չրջանաւարտ եղան։

Ս. յոյնի նահանգին Իտարէի ծողովը դատեց տեղւոյն նամակատան աւանդներու պաշտօնեայ Օսման էֆ.ն եւ քարտուղարը Մուսա Քեազիմ էֆ., որոնք զեղծումներ գործած էին Իզմիրի նամակատան մէջ։ Մուսա Քեազիմ էֆ. դատապարտուեցաւ երկամեայ բանտարկութեան եւ իր չորթած դրամին հատուցման։

Հինգշաբթի երբ աղ բեռցած կառք մը Սարայպուրնուի ծովեղերքէն կ'անցնէր, ձիերը խրտչելով ծռձռ լինկան եւ իրենք ու կառքն ընկղմեցան։

Իզմիրի մաքսատան օտար ապրանաց ամբարանոցէն կիրակի հրդեհ ծագեցաւ եւ բոլոր ամբարներն այրեցան, քսան հազար ոսկւոյ արժողութեամբ ապրանք մոխիր դարձնելով։

Կ. Պոլսոյ Թրամուէյի ընկերութիւնը որոշած է մինչեւ Թաթաւլա դիծ մը չինել։ Ընկերութեան երկրաչափները քանի մը օրէն պիտի որոշեն այդ դծին ուղղութիւնը։

Շաբաթ օր Մեծ Կղզիին առջեւ տեղի ունեցաւ նաւարշաւը մեծ յաղողութեամբ։ Ներկայ էին գրեթէ բոլոր դեսպանները եւ տեղացի ու օտարազգի երեւելի անձնաւորութիւններ։ Տասնեւվեց մրցումներ կատարուեցան։ Նաւարշաւի հասոյթին մէկ մասով Մեծ Կղզիի աղքատներուն փայտ եւ ածուխ պիտի գնուի։

Վեհ. Սուլթանը իր դահակալութեան տասնեւարդին առթիւ հրամայած է աւելցնել պետական հացի եւ մսի պարէնը որ կը տրուի եէնիչէրի Ազգ. Հիւանդանոցին եւ Որբանոցին։

Մեծ չուխային այն մասերը որոնց նորոգութիւնն աւարտած է երէկ Վեհ. Սուլթանին դահակալութեան տարեդարձին առթիւ հանդիսապէս բացուեցաւ։

Հանրային պարտքի վարչական խորհրդին նախագահ Մ. Պէոժէ երկուշաբթի ուղեւորեցաւ Փարիզ։

Շաբարի դինը եւրոպական հրապարակներուն մէջ բարձրացաւ։

Հիւսկ այրին խոստացաւ 60,000 Օսմ. ոսկի նուիրել Սէլանիկի Հրեայ ժողովրդին։

Սոֆիայի մէջ կազմուեցաւ Առեւտրական Դրամատուն անունով ընկերութիւն մը, որ սեղանաւորական ամէն գործառնութիւններով պիտի զբաղի։ Ընկերութեան առաջին պարտակատութիւնը պիտի ըլլայ ապահովցնել Պուլկարիոյ առեւտրական եւ սեղանաւորական յարաբերութիւնները Եւրոպական տէրութիւններուն հետ։

Թուրքիոյ եւ Ցունաստանի միջեւ հիւպատոսական պայմանագրութեան բանակցութիւնները ի մօտոյ պիտի սկսին։

Ռուսիայէ գաղթած այն աղանդաւորները, որոնց Կ. պոլիս ժամանումը ծանուցինք անցեալ չաբթու, չաբաթ հասան Լարնաքա (Կիպրոս)։ Տեղական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ անոնց բնակութեան համար։

Պուլկարիոյ անատնաբոյժներէն մէկը Կ. պոլիս պիտի գայ ուսումնասիրել արջառախտի միքրոպին դիւտը, զոր վերջերս ըրաւ Տր. Նիքոլ։

Թնդանօթարանի վերատեսչութեան խընդրանօք Կայս. հրաման մը կ'արտօնէ մաքրել Բոսֆէրի Գաղտի առջեւ գտնուած նաւահանգիստը։

Երէկ առաւօտ ժամը 9ին (Ը. Թ.) հրդեհ ծագեցաւ Պէօյիւքտէրէի նաւահանգստին մօտ եւ հովին սաստկութեան եւ ջուրի նուազութեան պատճառաւ կարելի չեղաւ անոր ծաւալման առջեւն առնել, մինչեւ որ այրեց գիւղին վարի մասն ամբողջ, իբր 150 տուն։ Ուրախ ենք որ Բողոքականներու աղգապետ Վահմ. Յակոբ էֆ. Պօյաճեանի բնակարանը, որ հրդեհուած մասին մօտ կը գտնուի, անվնաս աղատուեցաւ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա՛ԵՐԻԱ Ե Սպանիա. Ահաւասիկ Մանիլայի անձնատուութեան պայմանագրին պատճէնը.

«Սորագրեալներս, իբրեւ պատուիրակներ պաշտօն ստանձնած ըլլալով որոշել Մանիլա քաղաքը եւ արուարձանները իրենց բերդերով եւ Սպանիական զօրքերով յանձնելու պայմանները, ըստ այն համաձայնութեան որ նախորդ օրը կնքուեցաւ Փիլիպպեանց Ամերիկեան ընդհ. հրամանատար Զօր. Մէրիթի եւ Փիլիպպեանց Սպանիական ընդհ. հրամանատարի փոխանորդ Տոն Ֆէրմին Ժոտինէսէ, ընդունած ենք հետեւեալ պայմանները.

«1. Սպանիական զօրքերը, Եւրոպացի թէ տեղացի, քաղաքին եւ ամրութիւններուն հետ անձնատուր կ'ըլլան պատերազմի ամէն պատիւներով, թողլով իրենց զէնքերը Ամերիկեան իշխանութիւններու կողմէ նշանակուելի վայրեր, մնալով՝ իրենց համար որոշուած տեղեր իրենց սպաներուն հրամանին տակ եւ Ամերիկեան իշխանութիւններու վերջնական հակողութեան ներքեւ մինչեւ որ հաշտութեան դաշնագիր մը կնքուի պատերազմիկ երկու պետութիւններուն միջեւ։ Անձնատուր եղած ամէն անձեր կը մնան ազատ, սպաներն՝ իրենց առանձին բնակարանները որ պիտի յարգուին ցորչափ անոնք յարգեն իրենց կառավարութեան համար նշանակուած կանոնները եւ ներկայ օրէնքները։

«2. Սպաները պիտի պահեն իրենց վրայ կրած զէնքերը, ձիերը եւ անձնական գոյքերը։ Պետական ամէն ձիեր եւ պետական ամէն տեսակ գոյքեր պիտի յանձնուին Միացեալ Նահանգներու կողմէ որոշուած սպայակոյտի պաշտօնեաներուն։

«3. Թուականէս մինչեւ տասն օր Միացեալ Նահանգներուն պիտի յանձնուին կըրկնակ կատարեալ տեղեկագիրներ մարդոց՝ իրենց ազգութիւններով եւ լիուլի ցուցակներ ընչից եւ ռազմանիւթի։

«4. Սպանիական զօրաց սպաները եւ զինուորները եւ անոնց ընտանիքները հայրենիք վերադարձնելու եւ այդ ձեռնարկին համար պահանջուած ծախքերուն վերաբերեալ ամէն խնդիրներ Ուաշինկթընի Ամերիկեան կառավարութեան պիտի ուղղուին։ Սպանիացի ընտանիքներ կրնան Մանիլայէ մեկնիլ ոեւէ ժամանակ որ իրենց յարմար է։ Սպանիական զօրաց զէնքերն իրենց պիտի վերադարձուին երբ կոչեն քաղաքէն կամ երբ Ամերիկեան բանակը պարպէ դայն։

«5. Ամերիկեան կառավարութիւնը անձնատուր եղած սպաներուն եւ զինուորներուն անհրաժեշտ ռոճիկները պիտի տայ ատենց ատենին համեմատ, որպէս թէ պատերազմական գերիներ ըլլային, մինչեւ որ հաշտութեան դաշնագիր մը կնքուի Ամերիկայի եւ Սպանիոյ միջեւ։ Սպանիական դաշտն ալ բոլոր զրամը եւ պետական ամէն ուրիշ դումարներ Ամերիկեան իշխանութիւններուն պիտի յանձնուին։

«6. Այս քաղաքը, իր բնակիչները, եկեղեցիները, կրօնական երկրպագութիւնը, կրթական հաստատութիւնները եւ ամէն կարգի անհատական սեպհականութիւնները, կը դրուին Ամերիկեան բանակին խօսքին ու պատուոյն մանաւանդ հովանւոյն տակ։

Սորագրուած»

Զօր. Մէրիթ խաղաղասիրական եւ անգորացուցիչ յայտարարութիւն մը ըրաւ Մանիլայի ժողովրդին։ Սպանիական նաւերը հիւրասիրելէն ետք Ամերիկեան նաւահանգիստներ եւ բեռ կուտան եւ կ'առնեն ինչ պէտք պատերազմին առաջ։ Մատրիտի պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ Սպանիոյ կառավարութիւնը Յունվ. սկիզբէն մինչեւ Յունիսի վերջը 448,369,450 ֆրանք ծախսած է։ — Սանթիակօ կը ծանուցուի թէ Զօր. Լինարէս 2,000 Սպանիական զօրքով ճամբայ ելած է դէպ Սպանիա։

Անգլիա. Բանակին ընդհ. հրամանատարին կողմէ Ապրիլ ամսոյ մէջ հանուած յիշատակագիր մը, որ կը խօսի բոլոր սպաներուն եւ զինուորներուն արըեցութենէ եւ անբասրոյականութենէ եա կենալու հարկին վրայ, վերջերս հրատարակուեցաւ իբրեւ խորհրդարանական թուղթ։ Ընդհ. հրամանատարը բանակի մեծ ու փոքր բոլոր սպաներուն վրայ պարտք կը դնէ իրենց պաշտօններուն մէջ բարոյականութիւն պահպանելու՝ խրատով եւ օրինակով։ — Չինական գործերուն վրայ Սբ. Փեթերսպուրկի մէջ բարեկամական բանակցութիւններ սկսան Անգլ. դեսպանին եւ Ռուսական արտաքին պաշտօնատան միջեւ։ — Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ փոխադարձ յարաբերութիւնները ձգտուած են, բայց անհիմն է սա զրոյցը թէ Սըր Ֆլոտ Մաքոնալտ վերջնագիր մը մատուցած է ի Փեքին, վէճին դլխաւոր առարկան է Փեքին-Հանկքաու երկաթուղին։ Անգլիա կը պնդէ որ այս մասին լիուլի դոհացում տրուի։ Իր պահանջումներուն այժ կը տրուի զօրեղ նաւատորմիղ մը, որու կը հրամայէ Ծովակալ Սէյմըը։

Ռուսիա. Զարը եւ Զարուհին ուրբաթ Սբ. Փեթերսպուրկէ Մոսքուա ուղեւորեցան որպէս զի նախագահեն Ալեքսանտր Գ. կայսեր յիշատակարանին բացումն արարողութեան։ Ընդունուեցան կայս. ընտանեաց անդամներէն, Յունատառնի Օլկա Թագուհիէն եւ գահաժառանգ իշխանէն եւ իշխանուհիէն։ Ցերեկը քաղաքը դրօշազարդուեցաւ եւ դիչերը լուսավառութիւններ եղան։ Կիրակի կատարուեցաւ յիշատակարանին բացումը ներկայութեամբ Զարին եւ Զարուհոյն, որոնք մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցան ժողովրդէն։ — Սբ. Փեթերսպուրկէ կը հեռագրուի թէ Մուրավիէվ կոմսը Զարին հրամանաւ օտար դեսպաններուն հաղորդած է պաշտօնագիր մը, որով ցոյց կուտայ վտանգները զինեալ խաղաղութեան եւ սպառազինութիւններու անընդհատ յաւելման, որոնց ընկճող ծանրութեան մեծ դժուարութեամբ կը տոկան ազգերը։ Կ'ըսէ թէ ներկայ կացութեան չարունակումը ազեցի պիտի առաջնորդէ եւ թէ պետական բոլոր գլուխներուն պարտականութիւնն է միջոցներ գտնել ամբողջ աշխարհի սպառնացող աղէտներուն առջեւն առնելու։ Ռուս կառավարութիւնը ներկայ վայրկեանը պատեհ կը համարի այս խնդիրն համազգային ուշադրութեան եւ քննութեան ենթարկելու, ուստի եւ Զարը Մուրավիէվ կոմսին հրահանգ տուած է առաջարկել Սբ. Փեթերսպուրկի մէջ ներկայացուցիչ ունեցող կառավարութիւններուն որ դեսպանախորհրդ մը ընեն այս ծանր խնդիրն ի նկատ առնելու։ Դեսպանախորհրդը աչքառութիւններուն միջեւ համաձայնութիւնը պիտի զօրացնէ նուիրագործմամբ արդարութեան եւ իրաւունքի սկզբունքներուն, որոնց վրայ հիմնուած են պետութիւններու ազատութիւնը եւ ժողովուրդներու բարօրութիւնը։ Փարիզեան թերթերը կը դովին Զարին այս ազնիւ առաջարկը, եւ առ հասարակ կարծիք կը յայտնեն թէ Ֆրանսա սկզբամբ յարելու է դեսպանախորհրդ դումարելու այս առաջարկին։ Ջանի մը թերթեր կը պահանջեն որ զէնքնկէցութեան ամէն խնդիրներէ առաջ Ֆրանսական տեղերը զոհացում տրուին։ Հռոմայ թերթերէն ոմանք կը դովեն նոյն առաջարկը, բայց ուրիշներ վերապահութեամբ կ'ընդունին զայն։ Վիէննայի թերթերը չատ նպաստաւոր լեզուով կը խօսին անոր վրայ։ Պուտափեշթի թերթերը կ'ըսեն թէ բոլոր քաղաքակիրթ երկիրները Զարին երախտապարտ ըլլալու են այս մեծ դաղափարին համար։ Սբ. Փեթերսպուրկի թերթերը կը ծանրանան անոր մեծ կարեւորութեանը վրայ եւ կը հաւատարին թէ այն պիտի քանայ պատմութեան մէջ մեծ թուական մը։ Պերլինի թերթերը լիովին կը դնահատեն Զարին առաջարկին կարեւորութիւնը եւ կը կարծեն թէ անոր արդիւնքները բաներար միայն կրնան ըլլալ։ Իտալիոյ երկրագործական համաժողովը յատուկ որոշումով մը իր զոհունակութիւնն յայտնեց Զարին այս նախաձեռնութեան համար։ Անգլիական թերթերը կը յարգեն կայս. այս պաշտօնագիրը ներշնչող մարդասիրական զգացումները, եւ սակայն կը փութան ըսել թէ զէնքնկէցութիւնը ներկայ պարագաներուն մէջ անիրագործելի է հակառակ համակրութեան Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ։ — Կովկասու Ալեքսանտրոփոլ քաղաքին մէջ եւ չրջակայքը հինգշաբթի երկրաշարժի սաստիկ ցնցում մը զգացուեցաւ։ Երեսուն դիւղեր անհետ եղան։ Ալեքսանտրոփոլի մէջ չատ տուներ կործանեցան եւ քաղաքին բոլոր ամրութիւնները փլան։ Կեանքի կորուստը դեռ յայտնի չէ։

Այլեայլ. Գերման հետեւակազօրաց 43 նոր վաչտ պիտի կազմուի, որով սպաներէն զատ իբր 22,500 մարդ պիտի աւելնան Գերմանիոյ մնայուն բանակին վրայ։ Այս կ'ենթադրէ 20,000,000 մարքի ծախք մը զօրանոցի, մարզանոցի եւ ուրիշ պիտոյքներու համար, եւ 14,000,000 մարքի յաւելում մը զինուորական տարեկան ելեւմտացոյցին վրայ։ — Աւստրիոյ Բայխսրաթը պիտի զումարի Սեպտ. 12ին։ Կայսրը ուրբաթ վերադարձաւ Վիէննա եւ չաբաթ նախագահեց արքայական խորհրդին։ — Տանիմարքայի թագուհւոյն վիճակը չատ ծանրացած է։ — Իտալիոյ կառավարութիւնն իր Մատրիտեան դեսպանը Լոնտոն փոխադրեց։ — Ուրբաթ օր, որ Ֆրանսայի նախագահին ի Ռուսիա այցելութեան տարեդարձն էր, Զարն հեռագրով սիրալիր ողջոյններ փոխանակեց Մ. Ֆոռի հետ, որու չնորհաւորական բաժանիւ հեռագրեր ղրկուեցան Սբ. Փեթերսպուրկէ։ — Փարիզէ կը հեռագրուի թէ Արճէնթին–Չիլիի վէճին լուծման համար կազմուած իրաւարար յանձնաժողովը իր գործին ձեռնարկած է։ Արճէնթին կը ջանայ մէկ միլիոն ոսկւոյ փոխառութիւն մը կնքել Լոնտոնի մէջ։ — Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ համաձայնութեան բանակցութիւնները վերջացան։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Գանուալէտ	25 17
Բուժելեի երկաթուղի	111

ԴՐԱՄԱՓ, Օ֊Ր. ապրիլ 1898

Մէճիտիէ	107 39	Ընթալէն	87 13
Մէթալիք	97 10	Գրիմից	54 6
Մանր արծաթ	103 10	Անգլ. ոսկի	109 39
Ռուսիոյ բոլ	90	Մանէթ թղթ.	8 58

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Ֆիննանցիալ եւ գրական, Ամերիկան թան